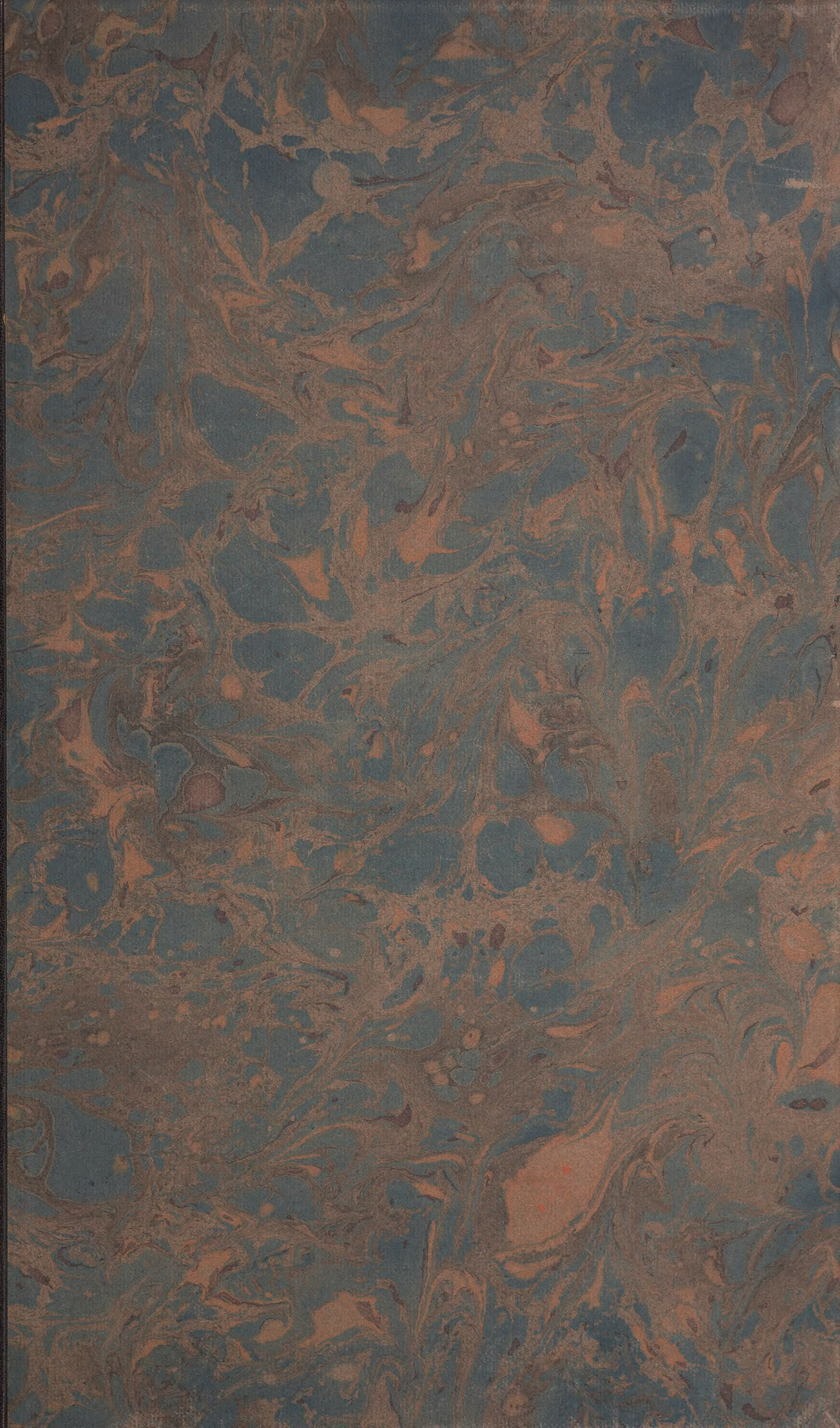




F. Ottens Inv: et Fecit J: Oosterwyk Excudit

MARIA SYBILLA MERIAEN

Over de

VOORTTEELING en WONDERBAERLYKE

VERANDERINGEN

DER

SURINAAMSCHE

INSECTEN,

Waar in de Surinaamſche RUPSEN en WORMEN, met alle derzelver Veranderingen, naar het leeven afgebeelt en beſchreeven worden; zynde elk geplaatſt op dezelfde Gewaſſen, Bloemen en Vruchten, daar ze op gevonden zyn: Beneffens de Beſchryving dier Gewaſſen. Waar in ook de wonderbare PADDEN, HAGEDISSEN, SLANGEN, SPINNEN en andere zeltzaame Gediertens worden vertoont en beſchreeven. Alles in Amerika door den zelve M. S. MERIAEN naar het leeven en leevensgrootte geſchildert, en nu in 't Koper overgebragt.

Benevens een Aenhangſel van de veranderingen van VISSCHEN in KIKVORSCHEN, en van KIKVORSCHEN in VISSCHEN.



t'AMSTERDAM,

By JEAN FREDERIC BERNARD.

MDCCXXX.

Den Hoog-Eedelen, Achtbaeren en gestrengen HEERE,

DEN HEERE

Mr. BALTHAZAR SCOTT,

SCHEPEN

EN

RAEDT,

Mitsgaders

ONTFANGER

Van des gemeenen Landts middelen te Amsterdam,

B A I L L J U W

E N

D Y K G R A A F

Van de Watergraefs-Meer, enz. enz. enz.

Oorlugte Hoofdtelg van uw Hooggebooren Stam,
Groot Agtbre Schepen van ons magtig Amſterdam,
En wakkre Raedtsheer, laet uw heusheit 't niet mishaegen,
Dat ik dit Boekjuweel u nedrigh op kom draegen,
Zoo zal de naem van SCÓTT aan't Werk van MERIAEN
Een luiſter geven, door geene Eeuwen te vergaen.

Dit is de wenſch
Van
U Wel - Edelens
Onderdanigen en Verpligten Dienaar,

JOANNES OOSTERWYK.

DE
UYTGEEVER
TOT DEN
LEEZER.



Yt de Voorreeden, door Wyle Juffrouw MARIA SYBILLA MERIAEN gedaen, zal de Leezer ten vollen onderricht zyn wat van dit Werk te zeggen is, en tot hoe verre die kunſtryke en onvermoeide Vrouwe het gebragt heeft: Hierom heb ik niet anders te berichten, dan dat na het overlyden dier yverige Vrouwe, en het vertrek van haere Dochters, de eene naar Surinaeme en de andere naar Moskovien, dit heerlyke Werk der Surinaemſche Inſecten, gelyk ook dat der Europeeſche, my door aankoop is eigen geworden, wanneer ik, bevindende dat zy deze Werken by gedeeltens wel uitgegeven, doch aen geen van beide de laaſte hand geſlagen had, aenſtonds voornam om het Werk der Europeeſche Inſecten te voltooijen en uit te geven, gelyk ik ook het een en het ander, zo wel in het Latyn, als in het Nederduits volbragt hebbe. Doch zulks is alomme bekent.

Veele ſwarigheden deeden zich in dit groote Werk op; want een groot gedeelte der aftekeningen van de Surinaemſche Inſecten met hun voedſel, waar van wel eenige Tekeningen, doch verre de minſte, in 't Koper begonnen waaren, machtig geworden, beſloot ik op aanraadinge van verſcheide Kunſt-beminnaars dit heerlyke Werk, volgens het voornemen van de naarſtige MARIA SYBILLA MERIAEN zelve, te brengen tot ſijn volkomentheid, en daar en boven met eene kunſtige Tytelplaat en andere Verciersſelen te verheerlyken; maar myn voornemen waare ver te kort geſchooten, en de ſwaare koſten zouden vergeefs zyn geweeſt, indien de groote Kenner en Bezitter van menige zeldzaamheden, de Heer Z. SCHYNVOET (om zyne deugden en vernuft van yder een bemint) my niet was te hulp gekomen, en het zelve tot dit volle beſlag, waar in het nu de Waereld word medegedeelt, zonder ooit in het toekomende eenige veranderinge onderworpen te konnen zyn, vermits al het Surinaamſche, dat onder de Overledene was beruſtende, in 't Koper is gebragt, en zy uit der tyd geſcheiden is, had helpen brengen. Ik hebbe tot een aanhangſel hier nog twee Kunſtplaaten by gevoegt, welker Tekeningen my uit het Kabinet van den bekenden Liefhebber, den Heere A. SEBA, edelmoedig zy medegedeelt. Gelyk op pag. 50. en 51. kan gezien worden.

JOANNES OOSTERWYK.

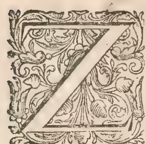
OP DE

VERHANDELING DER

SURINAEMSCHE INSECTEN

VAN WYLE

JUFFR. MARIA SYBILLA MERIAEN.


ZO opent zich een nieuwe Hóf
Van overzeesch *Geboomte* en *Bloemen.*
Wie leerſaam is; vind hier weer ſtóf,
Om 's wyzen Scheppers magt te roemen,
En uyt het allerminſte Kruydt
Te ontdekken, hoe ver zy verdwaelen,
Die goddeloos en dwaas verhaelen,
Dat alles uyt zich zelven ſpruyt.
Elk blad, elk Bloeyſſel toont Gods werking,
En wyſt zyn onderhouding aen,
En leert, dat zonder die verſterking
Hier alles zonder maet zou gaen.
Niet minder kan men dit beſliſſen
In dit geöpent Kabinet,
Door MERIAEN te ſaam gezet
Uyt *Surinaemſche Hagediſſen*,
Uyt *Vorſchen*, *Padden*, *Slang* en *Spin*,
Uyt *Mieren*, *Rups*, en vremde *Wórmen*,
Die, eerſtelijk verandert in
Een *Popje*, naderhant vervórmen
In *Uyltjes*, van verſcheyden aert,
En veelerley koleur en vlekken,
Die yders ogen naer zich trekken,
Als de uyterſte verwond'ring waert.
Ik kan myn oogluſt niet verzaeden:
Hoe meêr ik lette op kleur en lyf,
Hoe meêr 'k verlief op deeze bladen,
Hoe hoger 'k opgetogen blyf,
En my verplicht vind dank te zeggen
Aen Vrou SYBILLAES geeſt, en vlyt,
Die vry voor 't knaegen van den tydt,
Haer naem in yders mond zal leggen,
En leeven doen na haeren doot,
Nu *Ooſterwyk*, die uyt ontfarmen
Haer Letter-weeskind maekte groot,
Het ſteunen leert op eygen armen,
Dies 't ook uyt dankbaerheit zyn Voogt
En Moeders roem en zórg verhoogt.

M. BROUËRIUS VAN NIEDEK. Advt.

MARIA SIBYLLA MERIAN
AAN DEN
LEEZER.

IK heb my van myne jeugt af aan met de onderzoeking der Insecten bezig gehouden, in 't eerst begon ik met de Zyde-Wormen in myne Geboorte-stad Frankfort aan den Main, daar na bemerkte ik dat uit andere Rupsen veel schoonder Capellen en Uilen voortquamen, als uit de Zyde-Wormen; dit bewoog my om alle Rupsen te vergaderen, die ik vinden konde, om haar verandering waar te neemen, waarom ik ook alle gezelschap der menschen verliet, en my tot deze onderzoeking veleedigde, op dat my in de Schilderkonst zoude konnen oeffenen, en die na het leeven teikenen en schilderen, gelyk dan ook alle Insecten, die te Frankfort voor eerst, en daar na tot Neuremburg heb konnen vinden, voor my zelve zeer curieus op pargement geschildert heb, het welk daar na by gevalle in 't gezigt van eenige Liefhebbers gekoomen is, die my toen ter tyd zeer kragtig hebben aangezet om myne ondervindinge der Insecten in 't licht te geeven tot speculatie en genoegen der curieuse Onderzoekers der Natuur, hier toe heb ik my eindelyk laten overreeden, en heb dezelve met myn eige hand in 't kooper gebragt, wiens eerste Deel in Quarto 1679. en het tweede 1683. heb uitgegeven, naderhand ben ik in Vriesland en Holland gekomen, en heb aldaar myne ondervindingen der Insecten vervolgt, bezonder in Vriesland, want in Holland heeft het my meer aan geleegenheid ontbrooken als elders, voornamentlyk om op te zoeken het geen op Hyen en Veenen te vinden is, dog dit myn gebrek is veel door andere Liefhebbers herstelt geworden, die my dan de Rupsen gebracht hebben, om haar veranderinge verder waar te neemen, gelyk ik nog veele ondervindingen by een heb, om nog meer by de twee voorgaande Deelen te konnen voegen; maar in Holland quam ik met verwondering te zien, wat al schoone Gediertens men uit Oost- en Westindien deed koomen, voornamentlyk, wanneer my de eer geschiede van te mogen zien het kostelyk Cabinet van den Edele Groot Achtbaare Heer Mr. NICOLAAS WITSEN, *Burgermeester der Stad Amsterdam*, en *Bewinthebber der Oost-indische Maatschappy*, &c. als ook dat van den Edele Heer JONAS WITSEN, *Secretaris der zelve Stad*; vorders zag ik ook het Cabinet van den Heer FREDERICUS RUISCH, *M: D: Anatomes & Botanices Professor*, dat van Sr. LIVINUS VINCENT, en van veele andere, in welke Cabinetten deze en ontelbaare andere Insecten gevonden heb, dog zo, dat daar aan ontbrak derzelver oorspronk en generatie, te weten, hoe sy uit Rupsen in Poppetjens en zo verder veranderen; dit heeft my aangeport een grote en kostelyke reise te onderneemen, en na Suriname in America te vaaren, (een Landt heet en nat, en van waar de voorschreeve Heeren deze Insecten ontfangen hebben) om aldaar myne ondervindingen te vervolgen, gelyk ik dan ook in Juni des jaars 1699. daar na toe gevaaren en gebleven ben, om dieswegen naauwkeuriger onderzoekinge te doen, tot dat in Juni des jaars 1701. my weeder naar Holland begaf, alwaar ik den 23. September daar aan volgende aanlandde, daar heb ik deeze sestig stukken met haar ondervinding curieus na het leeven op pargement geschildert, die nevens de gedroogde Beesjes by my te zien zyn, ik vond in het Land niet de bequame geleegentheid om de ondervinding der Insecten te doen, die ik my verbeeld hadde, alzo het Climaat van dat Land zeer

zeer heet is, en deze hitte tegen myn natuur strydig was, weshalven ik my genoodzaakt vond vroeger weder na huis te keeren, als ik gedacht hadde.

Als ik nu weder in Holland gekomen was, en myne geschilderde Stukken van eenige Liefhebbers gezien wierden, zo hebben sy my zeer aangezocht, om die met den Druk gemeen te maaken, oordeelende dat dit het eerste en curieuste Werk was, dat ooit in America geschildert is, maar de onkosten, die, om dit Werk uit te voeren, mosten gedaan worden, hebben my in 't eerste afgeschrikt, maar heb eindelyk hier toe ook geresolveert.

Dit Werk dan bestaat uit sestig koopere Plaaten, waar op in de negentig ondervindingen van Rupsen, Wormen en Maeden vertoont worden, hoe dezelve vervellende in couleur en form veranderen, en eindelyk tot Cappellen, Uilen, Torren, Beijen en Vliegen veranderen, alle deze Gediertens zyn op de zelve Gewassen, Bloemen en Vruchten geplaatst, die zy tot haar onderhoud aten; hier is nog bygevoegt de generatie van de West-Indische Spinnen, Mieren, Slangen, Hagedissen, wonderbaare Padden en Kikvorschen, uitgenomen eenige weinige, die ik op getuigenisse der Indianen daar by gevoegt hebbe.

In het maaken van dit werk heb ik niet eigenbaatzugtig geweest, zullende vergenoegt zyn, wanneer maar myne gedaane onkosten wederom kryg; ik heb geen onkosten in het uitvoeren van dit Werk gespaart, maar heb de Platen door de beroemste Meesters doen snyden, en het beste Papier daar toe genomen, op dat zo wel aan de Kenders der Kunst, als aan de Liefhebbers der Insecten en Planten plaisier en genoegen zoude geeven, gelyk ik my dan verblyden zal, wanneer ik hoore, dat ik myn oogmerk berykt, en te gelyk genoegen zal gegeeven hebben.

Het Schrift van dit Werk heb ik gelyk de Anatomie van de Heer Professor BIDLOO tussen twee Printen op een blad gevoegt, ik had het Schrift wel langer konnen uitbreiden, maar door dien de tegenwoordige Wereld zeer delicaat en de gevoelens der Geleerden verschillig zyn, zo heb ik maar eenvoudig by myn ondervindingen willen blyven, en daar door stoffe aan de hand leeveren, waar uit een ieder na sijn eige zin en meening reflexien kan maaken, en de zelve appliceeren na sijn welbehaagen, behalven dat zulks alreede door anderen overvloedig gedaan is, als door MOUFET, GODART, SWAMMERDAM, BLANCKAART en anderen. Ik heb de eerste verandering van alle Insecten *Poppetjes*, de tweede der Rupsen *Cappellen*, die by dag vliegen, en die by nacht vliegen *Uilen*: de tweede verandering der Maeden en Wormen *Vliegen* en *Beijen* genaamt.

De naamen der Planten heb ik behouden, zo als die in America van de Inwoonders en Indiaanen gegeven worden; de Latynsche en andere naamen zyn onder aan door de Heer CASPARUS COMMELIN, *M. D. Horti Medici Botanicus*, en *Acad. Caesareo-Leopoldinae Collega* daar by gevoegt.

Indien my God gezontheid en leeven geeft, zo ben ik van mening myne ondervinding, die ik in Duitsland gedaan heb, te vermeerderen met die van Vriesland en Holland, en die in de Latynsche en Nederduitsche Taalen te geeven.



DE I. AFBEELDING.

DE *Ananas* zynde de voornaamste aller eetbare vruchten, is ook billyk de eerste van dit Werk en van myne ondervindinge; in 't eerste blad word sy bloeiende vertoond, gelyk in het volgende een rype zal te zien zyn. De kleine gecoleurde bladeren dicht onder de vrucht zyn als een rood satyn met geele vlakken vercierd, de kleine uitspruitzels aan de kanten groeijen voort, als de rype vrucht afgeplukt is, de lange bladeren zyn van buiten ligt zee-groen, van binnen grasgroen, aan de kanten wat roodachtig met scharpe doornen voorzien. In 't overige is de cierlykheid en fraeiheid dezer vrucht van verscheidene Geleerden, als van de *Heeren Piso en Markgrave in haar Historien van Brasiel*, *Reede in zyn elfde Deel van de Hortus Malebaricus*, *en Commelin in het eerste gedeelte van den Amsterdamsche Hof*, als ook van anderen wytloopig beschreeven, zal my dierhalven daar mede niet ophouden, maar tot myn ondervindingen der Insecten voortgaan.

Kakkerlakken zyn de bekendste aller Insecten in America, wegens de groote schade en ongemakken, die sy allen Inwoonderen aandoen, bedervende alle haaren wollen, linnen, spys en drank, zoetigheid is haar ordinaar voedzel, daarom sy deze vrucht zeer genegen zyn, zy leggen haar zaad dicht by malkander, met een rond gespinst omgeeven, als zommige spinnen hier te lande doen; als de eyers ryp zyn, en de jonge volmaakt, byten sy zich door haar eijernest en loopen de jonge Kakkerlakjes met groote rassigheid daar uit, en zynde zoo klein als mieren, zoo weeten sy in de kisten en kasten te komen door de voegzels en sleutelgaatjes, daar sy dan alles bederven; sy worden dan eindelyk zoo groot, gelyk op het voorste blad te zien is, van coleur bruin en wit. Als sy nu haare volkoomene grootheid hebben, dan barst haare huit op den rug op, en komt een gevleugelde Kakkerlak daar uit, week en wit, de huit blyft in haare forme leggen, als of het een Kakkerlak was, maar leedig van binnen.

Op de andere zyde van deze vrucht is een andere soort van Kakkerlakken. Deze draagen haar zaad onder haar lyf in een bruin zakjen, als men die aanraakt, laaten se het sakje vallen, om beter te konnen ontvluchten, uit dit zakje komen de jongetjes, en veranderen als de voorgaande groote, zonder onderscheid.

De bezondere benaamingen, waar meeae dit gewas van verscheide Autheuren werd genaamt, zyn by den andere te vinden, in myn Flora Malebarica, over de twaalf deelen van 't Malabarsche Kruid gemaakt.

DE II. AFBEELDING.

IS een rype *Ananas*, als men die eeten wil, werd ſy geſchilt, de ſchille is een duim dik, als die te dun werd afgeſchilt, zoo blyven daar aan zitten ſcharpe haartjes, die in het eeten zich in de tonge zetten, en veel pyne veroorzaken. Den ſmaak dezer vrucht is, als of men druiven, apricoſen, aalbeſien, appel en peeren onder een gemengt hadde, die men alle te gelyk daar in proeft. Haar reuk is lieflyk en ſterk; als men die opſnyd, zo ruikt de heele kamer daar na. De kroon en de ſpruiten, die ter zyde uitſchieten, legt men in de grond, die weder nieuwe planten werden, ſy groeijen zo gemaklyk als onkruit, zes maanden hebben de jonge ſpruiten noodig tot haare volkome rypheid. Men eet ze rauw en gekookt, ook kan men wyn en brandewyn daar uit perſſen en branden, die beide heerlyk van ſmaak zyn en alle andere te boven gaan.

De Rups die op deeſe *Ananas* ſit, vond ik in het gras by de Ananaſſen Anno 1700. in 't begin van May; ſy is ligt groen met een roode en witte ſtreep langs het geheele lichaam. Den 10. May veranderde zy in een Poppetjen, daar den 18. May een zeer ſchoone Capel uit voort kwam, geel met ſchoone blinkende en groene vlakken vercierd, gelyk als een zodanige zittend en vliegend vertoond word.

Op de kroon van de Ananas zit een klein roodachtig Wormken, dat een dun geſpinſt maakt, daar een klein Poppetje in legt, het welke is het Wormke, dat de Couchenille verteert, ik heb diergelyke veel gehad, en is genoeg in de Couchenille te vinden, hier te Lande; daar een iegelyk, die curieus is, zulks nazoeken kan. Boven het geſpinſt van dat Wormke legt een Poppetje, wiens velletje ik geopent, en de Couchenille daar in gevonden heb, welke Couchenille wat hooger op de kroon vertoond werd, en niet anders is als het lichaam van de twee Torretjes, die hier ſtaande en vliegende vertood werden, wiens roode vleugels met ſwarte randen omvat zyn. Dit heb ik maar tot vercieringe van 't blad bygezet, zynde uit drooge Couchenille opgezocht, en geen Americaanſche veranderingen, het welk ook andere curieuſe Onderzoekers alzo gevonden hebben. Onder dezelve de Heer Leeuwenhoek, miſſive 60. en 28. November 1687. pag. 141. tot 144. Doctor Blankart de Inſectis fol. 215.

De Capelle door het vergroot-glas gezien, daar van vertoont zig het meel op de vleugels als viſſchobben, met 3. takjes is elke ſchob, met lange hairen op de zelve, de ſchobben leggen regulier, dat men die zonder groote moeite zou konnen tellen, het lichaam is vol vederen met hairen doorvlogten.


P. Sluyter Sculp.


J. Mulder. Sculp.

DE III. AFBEELDING.

DEze Vrucht word in Surinaam de kleine *Zuurzak* genaamt, zullende op Fig. 14. de groote volgen; ſy waſſchen booms wyze, draagen ſlechte vruchten van weinig dienſt; de vrucht is van buiten geel, van binnen vol ſwarte zaaden, en met witte merg.

Op deze Boom vond ik Anno 1700. in Auguſtus deeze ſchoone groene Rups, ſy nuttigde de bladeren tot ſpyze tot den 18. Auguſti, wanneer ſy het vel afgetrokken zynde tot zoodanig een bruin Poppetje geworden is, uit het welke den 12. September deeze ſchoone ſwart en witte Uil voortquam; ſy heeft een dubbelde ſnuit, als zy honing uit de bloemen willen zuigen, leggen zy deeze dubbelde ſnuit te ſamen, dat het een pypjen werd, en zo trekken ze haar voedſel na zig, dit gedaan hebbende rollen ſy haare ſnuit dicht by een, en leggen hem in het hair onder haar hooft, dat men die qualyk vinden kan; ſy vliegen niet als by nacht, en hebben een ſtark leven. Door het vergrootglas gezien, vertoont zig het meel op de vleugels, als bruine, witte en ſwarte vederen van bonte hoenderen: het lichaam is zo hairig als een Beer, op de oogen ſelfs zyn hairen, de ſnuit toont zich als de ſtrot van een gans of endvogel, de voeten en hoorntjes vertoonen zich wonder ſchoon.

Verſcheidene ſoorten van Zuurzakken werden in den Prodromus Paradiſi Batavi onder de naam van Anona voorgeſtelt: als ook in het derde Deel van de Hortus Malebaricus onder de naam van Anona marans en Attamarans beſchreeven, jaarlyks worden zaaden van verſcheidene ſoorten van Zuurzakken uit America in Holland overgezonden; drie bezondere ſoorten werden in den Amſterdamſchen Hof gequeekt, verſcheelende van den andere meeſt in groote.

DE IV. AFBEELDING.

DIt Kruid werd in America *Manyhot* en *Manyot*, en het brood, dat uit de wortel van dit kruid werd gemaakt, *Cassave* genaamt, het wast 8 à 9 voet hoog, heeft een roode stam ofte steel; om dit kruid te vermenigvuldigen, zo snyd men de steel aan stukken, elk een hand lang en plant die in de aarde: even gelyk men met het zuiker-riet doet, een jaar daar na gebruikt men de wortel om brood daar af te maken, gelyk in het volgende blad Fig. 5. te zien is.

Deze bruine hairige Rupse heb ik Anno 1700. in Juny op dit kruid gevonden, eetende deszelfs bladen, waar meede ik hem tot den 12. Juni gespyst heb, wanneer hy in een Poppetje veranderde, gelyk een op het blad hangt: den 1. Juli kwam zodanig een wit en bruin gevlakt Cappelletjen daar uit te voorschijn, waar van ik een menigte in de Cassava akkers van den Heer van Vreedenburg hebbe zien vliegen, alwaar ik ook deze verandering waargenoomen heb.

Tot vercieringe van het blad heb ik nog een jonge *Sauvegard* op de *Cassava* steel gezet, sy worden zo groot als een Crocodil 10 à 14 voet lang, sy leven van doode beesten, dog vallen geen leevendige menschen aan, gelyk de Crocodillen, de wyfjens leggen eijeren, waar toe se een gat in het zand maaken aan den oever der rivieren, daar de zon dezelve uitbroeit; de Indianen eeten de eijeren, welke zo groot zyn als Kalkoenen eijeren, maar wat langwerpiger. De *Sauvegarden* leeven op het land en in het water, als zy geen dood beest of visch vinden, zo eeten ze mieren en vliegen. Van diergelyke Gediertens zoude nog een geheel werk konnen volgen, wanneer ik zie, dat dit Werk van de Lief hebbers bemind en wel getrokken word.

Verscheide zyn de gewassen, uit welkers wortel in America de Inwoonderen brood bakken: uit de jucca foliis Aloes, *gelyk Aldinus in horto famesiano getuigt; uit een meede soorte van* Arum, *gelyk ik in myn proludia botanica hebbe, welke* Arum *my had mede gedeelt de Heer Nassi, daar by voegende, dat uit dessels wortel meede een brood voor de Indianen gemaakt word, welke* Arum *als noch in de Amsterdamsche Medecyn-hof wast; de* Manihot *schynt wel die geen te wezen, die het meeste brood in West-Indien uitlevert, verscheide benaamingen heeft dit gewas, als* Manihot Theveti, juca & Cassavi J. B. Hiucca sive Mandioca ex qua Cassavi Perkinsoni. Manihot indorum sive juca foliis cannabinis B. Pin. Ricinus minor, viticis obtusu folio, caule verrucoso, flore pentapetalo, albido, ex cujus radice tuberosa succo venenato turgida Americani panem conficiunt. Sloan. Catal. plant. jamaic.





5

DE V. AFBEELDING.

DEze wortel word *Cassava* genaamt, hier uit word het gemeene brood gebakken,, dat de Indianen en Europianen in America eeten. De wortel word geraspt, dan perst men al het zap daar uit, dewyl het zap zeer venynig is, de uitgeperste wortel legt men op een yzere plaat, gelyk de hoedemakers in deze landen gebruiken; onder deze plaat legt men een klein vuur, om alzo alle overige vogtigheid uit te doen waassemen, zo bakt het te samen als beschuit, heeft ook den zelven smaak als Hollandsche fyne beschuit. Als een mensch of beest van het uitgeparste water kouwt drinkt, moet het met de allergrootste smerte sterven, maar als men het gemelde water kookt, zo is het een zeer goeden drank.

Deze groote swarte Rups, welkers hooft en agterste deel bloed rood, en het geheele lichaam swart en geel gestreept is, deed in myn tyd zeer groote schaden aan dit Gewasch in Surinaamen, eetende heele velden af, die tot onderhoud der menschen beplant waren. In December 1700. heeft sy zig selfs vervelt, en is tot een bruin Poppetje geworden; vier weeken daar na quam sodanig een schoone swart en witte gestippelde Uil daar uit, met orange geele vlakken op het lyf.

Deze Slange heb ik tot vercieringe dezes blads bygevoegt, sy is van natuure zoo gekrunkelt en curieus gevlakt, haare dikke buik toont dat zy eijeren by zig hadde, gelyk men ziet aan de eijeren die op de Cassava wortel leggen; zy hebben geen schelle als de vogel-eijeren, maar zyn met een blaauw gespikkelde huid omgeeven, gelyk de eijeren der Crocodillen en Sauvegarden of Schildpadden, en zyn langwerpig rond.

DE VI. AFBEELDING.

DEze Distel, in America *Maccai* genaamt, wast vier ellen hoog, heeft een witte bloeizel met geele draadjes in 't midden, draagt geele en roode bessen, die van menschen en vogels genuttigt worden. De stam word groot en styf, dat hy met een byl moet afgehouden worden.

De boven zittende roode Rups met geele streepen heeft lange styve en bruine hairen, eet de bladeren dezer Distel; den 4. Augusti 1700. is sy my tot een Poppetjen geworden, hebbende alvoorens, naa de gewoonte aller Rupsen, haare huit verwisselt, sig hangende in een hout koleuren gespinst, en is daar den 30. Augusti een schoone Uil uitgekomen.

De onderste Rups is geel met swarte vlakken en lang hair vercierd, en een rare soort, sy leggen met troupen by een, altyd des eenen hooft des anderen zyn steert vasthoudende, en maaken alzo een ronte uit, en zo men se van een verstrooit, zo loopen se als quikzilver weder by een. Deze distel is haar spys, den 20. July 1700 hebben sy sich ingesponnen, en is den 24. September de eerste Uil daar uit gekomen.

Beide deze Uilen door het vergrootglas beschouwt, vertoonen haar als Ongarische Beeren vellen, zo schoon als zy zyn, wanneer men haar zonder vergrootglas ziet, zo raar van ruigten en leelykheid zyn zy, wanneer zy daar door bezien worden, hebbende hairen als de gerste airen. Ik heb ondervonden dat alle Uilen met hair, alle Capellen met vederen, en alle doorzigtige of glazige Capellen met schulpen bedekt zyn.

Dit gewasch is de Juripeba *van Piso, en* Cheruchunda *in het tweede Deel van de Hortus Malebaricus beschreeven en afgebeeld; deszelfs byzondere benaamingen worden in myn Flora Malabarica by den andere gevoegt, onder de naam van* Solanum indicum Spinosum, fructu minimo miniato, glabro. Raji.

DE VII. AFBEELDING.

HIer vertoon ik de *Amerikaansche Kerschen*, die aan de smaak onzer Europische Kerschen niet by komen, zy hebben witte en roode bloeisels. De boomen worden ook niet grooter als de kersche boomen in Holland of Duitschland; apparent zoude deze vrucht volmaakter te cultiveeren zyn, wanneer het land door een meer arbeidzaam en minder baatzoekend Volk bewoond wierd.

Van deze geele Rupse heb ik maar twee gevonden, waar van den eenen my nog gestorven, den andere my op den 20. April in een groen Poppetje verandert is, waar uit den 26. Mai een zo schoone groote Cappelle te voorschyn kwam.


J. Mulder Sculp


P. Sluyter, Sculp
7





J. Mulder Sculp.

9

DE VIII. AFBEELDING.

DEn *Indiaansche Jasmynboom*, alzoo in America genaamt, waſt tot een grooten boom, draagt ſware en dikke bloemen, die een zeer heerlyken reuk van zig geeven; de bladeren zyn ook dik en ſappig groen, als men een tak af breekt, zo vloeit een melkagtig zap daar uit, zy laaten ſich ligt vermeerderen, als men maar een rank af breekt, en legt hem in de aarde eer hem de melk afloopt, zo waſt hy in weinig maanden tot een grooten boom.

Deze gekroonde Rups eet het loof dezer Jasmynboomen, den 20. September heeft ſy ſig in een Poppetje verandert, waar uit den 11. October een zoo ſchoon gewolkt Cappelletjen te voorſchyn kwam, met zes witte vlakken op elke vleugel van buiten, en zyn van binnen daarenboven root en ſwart. Dit beesjen door het vergrootglas beſchouwt, vertoont zig wonderlyk ſchoon, wel waardig dat het naauwkeurig bezien word, alzo zyn ſchoonheid met geen penne te beſchryven is.

Deeze boom word beſchreeven by Hernandes in zyn Hiſtoria Mexicana op het 33. Hooftdeel onder den naam van Quauhtlepatli *ofte* arbor ignea, *als ook in het tweede gedeelte van den Amſterdamſche Hof, in het vier-en-twintigſte Hooftdeel, met de naam van* Apocynum Americanum frutefcens longiſſimo folio, flore albo oderato.

DE IX. AFBEELDING.

DEn *Granaat Boom* met zyn vrucht en bloem waſt in Suriname heel geerne, doch word van de Inwoonders weinig gecultiveert, en dewyl zy in Europa genoegſaam bekent zyn, zal ik my met die te beſchryven niet ophouden.

Deze geele Rups heb ik tot Surinaame met Granaatbladeren geſpyſt, den 22. April heeft zy ſich vaſt gemaakt en is tot een graauw Poppetje geworden, uit welk den 8. Mai deze wonder ſchoone Capelle quam, zynde blaauw en ſilver met een bruinen rand omvat, ondermengt met witte halve maantjes, op de verkeerde zyde bruin met geele oogjes, in het vliegen zyn ze zeer ſnel.

Deze blaauwe Capelle vertoont ſich door het vergrootglas als blaauwe pannen, zynde van gelyke gedaante als de pannen op de daken, leggende zeer ordentlyk en regulier, zynde breede vederen als de vederen der Paauwen, van wonderlyke glants, wel waardig om na te zien, alzo die niet te beſchryven is.

DE X. AFBEELDING.

DEn *Surinaamſe Cattoen Boom* ſchiet zeer ſchielyk op, in ſes maanden uit het zaad zoo groot als in deze landen de Quee-peer-boomen, de groene bladen leggen de Indianen op verſſe wonden om te verkoelen en te genezen, ſy draagen twederlei bloemen, te weten roodachtige en ſwavel geele: de roodachtige brengen geen vrucht, de geele brengen de Cattoen voort, als deze bloem afvalt, zoo waſt een knop op deſſelfs plaatſe, als die ryp is, zoo word ſy bruin en barſt open, daar ſich dan de witte Cattoen vertoont, beſtaande in drie deelen, in elk deel is een ſwart zaadje, aan welke de Cattoen vaſt is. De Cattoen word van de Indianen geſponnen, daar maken ſy haare hangmatten van om daar in te ſlaapen.

Twederlei Rupſen heb ik op deze boomen gevonden. De onderſte, die ſwart is, heb ik tot den 20. Maart met deze groene bladeren geſpyſt, wanneer die tot een Poppetje geworden is, uit het welke den 28. April 1701. een Cattoen verwige Uil te voorſchyn quam.

De bovenſte witachtige eet insgelyken het Cattoen loof, den 9. Juni is ſy by my verandert en tot een Poppetje geworden, den 24. Juni quam een Cappelletjen daar uit, met ſilvere en bruine vlakjes vercierd.

Het witte Uilken vertoond ſich in het vergrootglas als of het van witte en graauwe vederen of pluimen, meer na hair als na vederen gelykende, was gemaakt; zyn hoorntjes gelyken twee bonte ſlangetjes, wit en ſwart.

Het kleine Cappelletjen is op de rug vol vederen, op de onderſte zyde zyn bultjes van de ſchoonſte koleuren der wereld, zynde verheve veder boſſen, die rood, blaauw, purpur, gout en ſilverachtig van verwe zyn, als of het Paauw-vederen waren. De takjes aan de ſteert zyn ſchoone veder bosjes, de hoorntjes zyn als ſwarte ſlangetjes.

Dat de Cattoen Boomen *tweederlei bloemen hebben, heeft eerſt de Heer Hermans in zyn Hortus Academicus, met die als twee byzondere ſoorten voor te ſtellen, aangeweeſen, het geen ook de Heer Tournefort in zyn Inſtitutiones rei herbariæ heeft nagevolgt, maar uit de beſchryvinge hier van de Auteur, zoo zyn deeſe tweederlei bloemen op een en de zelve boom te vinden, met dat onderſcheid, als dat na de roodachtige bloemen geen zaadhuiſen, maar die na de geele bloemen alleenig komen te volgen, en werd de eerſte ſoorte met de naam van* Xylon arboreum J. B. *en de tweede* Xylon arboreum flore flavo *by Tournefort voorgeſtelt, alwaar deſſelfs bynaamen te vinden zyn.*


P. Sluyter Sculp.
10


22



12

DE XI. AFBEELDING.

DIt is een Tak van een Surinaamſen boom, genaamt *Pallisaden Boom*, welke boom geſpleten en tot ſparren gemaakt word, van welke ſparren, met behulp van vier balken, die in vier hoeken in de aarde geſet worden, men in America de huiſen of hutten maakt. Deze boom draagt een geele bloem dik en ſwaar; als de bloem afgevallen is, dan ryſt den tak opwaarts, wordende het zaadhuis als een ſtalbeeſem, de Inwoonders bedienen ſig ook daar af in plaats van beeſems, ſy zyn vol zaad, welk zaad het gierſt zaad in gedaante en groote gelyk is.

Op dezen boom komen jaarlyks driemaal deze ſoort van Rupſen, zynde geel met ſwarte ſtreepen, en ſes ſwarte ſteekels verciert; als ſy een derde van haar groote bebben, zoo vervellen ſy, en worden als dan oranjen geel met ſwarte ronde vlakken op elk lid, en ſes ſteekels als boven, eenige dagen daar na trekt ſy wederom haar vel uit, en komt zonder deeze ſteekels te voorſchyn, den 14. April 1700. is ſy my verandert en tot een Poppetjen geworden, den 12. Juni quamen de nevenſtaande Uilkens daar uit te voorſchyn. Het onderſte en kleinſte is het Manneken, het grootſte en bovenſte is het Wyfken.

DE XII. AFBEELDING.

B*Anana* noemt men deze vrucht in America, ſy verſtrekt voor appels en is aangenaam van ſmaak als in Holland de appels zyn; ſy zyn goed gekookt en ongekookt, als ſy nog onryp zyn, zyn ſy ligt groen, de rype zyn citroen geel van binnen en van buiten, ſy hebben een dikke ſchelle als de Citroenen, ſy hangen tros wyze, elken boom draagt maar een tros, elken tros heeft 9 à 10 ringen, en yder ring 12. à 14. vruchten, alle opwaarts geſtrekt. De bloeiſel is als een zeer ſchoone bloem, van vyf bloed roode bladen, zoo dik als leder, op de verkeerde zyde met een blaauwe dauw bezet. De bloeiſel is te gelyk met de vrucht, de tros is zoo groot als een man dragen kan, den boom is voos als kool, den ſtam beſtaat uit veel dekſels, in ſes maanden groeijen de uitſpruitſels tot 13. voeten hoog, zoo dik na proportie, als een dikken Maſtboom: de bladen zyn meer als zeven voeten lang, en een en een halven voet breed, lieflyk groen, men legt dezelven onder het brood om 't daar mede in de backoven te ſchuiven.

Op deze boom vond ik deze ligt groene Rupſe, met welkers bladen ik haar geſpyſt heb tot den 21. April, wanneer ſy haare huid afgeſchoven, tot een Poppetje geworden, en den 10. Mai in zoodanige ſchoone Uilke verandert is.

Dit gewas is de Muſa Serapionis, *en heeft zoo veel byzondere benamingen gekregen, als van Auteuren is beſchreven, alle deeze naamen by den anderen gevoegt, worden in myn Flora Malebarica, onder den naam van* Ficoides ſeu Ficus Indica, longiſſimo latiſſimoque folio, fructu longiſſimo, Muſa Serapionis dicta Herm. Cat. *voorgeſtelt.*

DE XIII. AFBEELDING.

VErtoont een tak van de *Amerikaanſche Pruimboom.* Dezen boom waſt zoo hoog als een Okernootenboom in Holland, zyn dikte is na proportie, zyn blad en bloeiſel is zeer gelyk aan die der Vlierboomen, behalven dat de bloeiſel zonder reuk is, de vrucht hangt tros wyze by malkander, maar is wilt en ongeëndt, alzoo de Europianen in dat geweſt niets dan het Suikerriet cultiveren, deze vrucht is te zamentrekkende, en ſweet dryvende, en is het ſweet, dat daar door werd veroorſaakt, zoo geel als de vrucht zelfs. Den ſteen in deze Pruimen is ruim half zoo groot als de Pruime zelfs, het vleeſch der Pruime is heel dradigh.

De groene en ſteekelige Rupſen, die op de bloeiſel kruipen, eeten die met een groote graaghte, en wanneer haar dat ontbreekt, zoo eeten ſy het groenen lof van de boom; ſy zyn van natuur traag, en doen niet als eeten den geheelen dag door; den 5. April waaren ſy ſtil en maakten haar vaſt, den 7. zyn ſy in Poppetjes verandert, uit welke den 20. der zelve maand zoodanige blaeuwe Capelletjes voortkwaamen.

DE XIV. AFBEELDING.

DEzen tak is van een grooten boom, die naar zyn vrucht *Zuurſak* in Weſtindien genaamt werd, de groene bladen zyn ſchoonder groen, als de Citroene bladen, de bloeiſel is geelachtig groen, zynde des zelfs bladen dik, de vrucht gelykt wel de Meloenen, ſmaakt zuurachtigh als de wyn druiven, ſy heeft een harde ſchelle; het vleeſch is wit, week, en zeer aangenaam van ſmaak, men kanſe gekookt en ongekookt nuttigen, die men kooken wil laat men niet ryp werden, men kookt haar met een weinigh water en ſuiker, zoo is het een goet eeten, in de Barbados word ook wyn uit deze vrucht geparſt.

Deze groote groene Rups heeft de groene bladen van deze boom tot hare ſpyſe gebruikt. Den 22. Juny heeft ſy ſich ſtil neer gelegt, is vervelt, en tot een bruin Poppeke geworden, den 23. Auguſti is daar uit een bruine Uil, of Onruſt voortgekomen.

De kleine geele Rupſe die op het takjen te zamen gerolt legt, eet insgelyken deze bladen, den 3. December heeft het een houtverwigh geſpinſt gemaakt, waar uit den 24. January een wit Uilken gekomen is, gelyk op het groene blad vertoond word.

Een kleine zoort van Zuurzakke *werd afgebeelt, en op de derde plaat vertoond, dat ſy in de hove van Holland met de naam van* Anona *zyn bekent, heb ik reeds op het derde blad gezegt.*


D. Stoopendaal Sculp.
13.



14


J. Sluyter sculp.
25


J. Sluyter Sculp.

DE XV. AFBEELDING.

DEze *Water Meloenen* wassen langs de aarde, gelyk in Holland de comcommeren, sy hebben een harde schelle die allenskens na binnen toe hare hardigheit verliest, het vleesch is blinkende, in de mond smelt het als suiker, is gezond en aangenaam van smaak, en is de verquikkinge der zieken. De bloeisel is klein en onaanzienlyk, geel van coleur, het zaat is rood, en als het over ryp is word het swart.

Deze vierkante Rups houd sig op de Meloenen bladen, het voorste en achterste deel des lighaams is blaauw, en het middelste is groen; sy heeft een klevende huid over de voeten als een slak; den 5. July is sy ingesponnen, ik verwachte wat zeltzaams uit deze rare Rups, maar wierd in myne hoope, wanneer ik den 10. Augusti 1700. zulk onaanzienlyk Uilken daar uit kreeg, bedrogen. Dit is myn meer gebeurt dat de schoonste en raarste Rupsen in de slechtste beesjes, en de slechtste Rupsen in de schoonste Uilen en Capellen veranderen.

Deze Watermeloen *is de* Anguria Citrullus dicta B. Pin. *en de* Citrullus folio Colocynthidis secto femine nigro, quibusdam Anguria J. B.

DE XVI. AFBEELDING.

DEzen boom word in America *Caschou Boom*, en zyne vrucht *Caschou Appels* genaamt, men heeft twederlei zoorten, den eenen heeft witte bloeisels en brengt geele appels, den anderen heeft roode bloeisels en brengt roode appels, maar het groene loof is eenderlei. De appels zyn suurachtig van smaak, te zamen trekkende, zyn dog goed om te kooken, aan zommige plaatsen van America perst men wyn daar uit, die zoo sterk is, dat de gene die de zelve onmatig drinken, dronken daar van werden. Aan de appels zit een krom gewas als een nier, dat eigentlyk de Caschou is, als aan twee vruchten met de Caschou tegen de boom aan leggende te zien is. Dit gewas is zeer scharp, het zap daar van vreed huit en vleesch weg, zo dat men fontanellen daar mede zetten kan, maar als dit gewas gebraden is, zoo is het goed tegens den loop, verdryft ook de Wormen, en smaakt als een castanje, de bladen wassen kroons-wyze om den boom, gelyk aan deze tak te zien is.

Ik vond Anno 1701. twederlei zoort van Rupsen op dezen boom, waar van de een zoo wit als sneeuw, en zeer hairig was, als op het blat leit, deze heb ik met dit loof gevoed tot den 3. Maart, wanneer hy tot een bruin Poppeke geworden is, waar uit den 18. Maart een doorsichtige Capelle quam, als deze vliegende verbeelt.

De bovenste roode Rupse was zeer ras in 't loopen, sig zoekende een plaats om in te spinnen, gelyk het dan den 5. April begon, waar uit den 20. dito een houtverwige Uil quam.

Deze boom is de Anacardium Occidentale cajous dictum, officulo reni leproris figura Herm. Cat. *en werd omstandig beschreeven in het derde deel van de Hortus Malabaricus, met de naam van* Kapa-mava, *en* Katjavomaram, *deszelfs verscheide andere benaamingen werden in myn Flora Malabarica by den anderen gevoegt.*

DE XVII. AFBEELDING.

L*Immetjens* zyn de gemeenste vruchten in Surinamen, sy worden by alle spysen genuttigt, het is een soort van kleine Citroenen en wassen in het wild, de boomen worden zoo hoog als schoone appelboomen, het loof is half zoo groot als de gemeene Citroenen, haar bloeisel is ook na proportie kleinder, uit het bloeisel word kostelyken oly gemaakt, de kleine onrype Limmetjes worden in suiker ingemaakt tot confyt, uit de schellen perst men ook oly, de boomen hangen het geheele jaar vol bloeisel, rype en onrype vruchten, gelyk in Duitsland de Jeneverboomen, gelyk ook alle andere boomen in Surinamen, alsoo het daar nimmer winter is.

Deze bruine en wit geplekte Rupsen vind men veel op deeze boomen, sy hangen aan de boomen met hoopen, sy kleeven aan malkander als slakken, als men se aanraakt steeken sy geele hoornen uit het hooft, apparent om sig te verweeren, of haare vyanden te beschadigen, met Limmetjes bladen heb ik haar gespyst tot den 24. Maart 1700. wanneer sy tot bruine Poppetjes geworden zyn, gelyk een op den steel legt, waar uit den 2. April 1700. zodanige Capellen te voorschyn kwamen, als alhier een sittend en vliegend vertoond word, zynde swart met roode en witte vlakken vercierd.

Diergelyke kleine witte beesjes, als op het blad kruipen, zyn zeer veel aan de Limmetjes boomen, van den 20. tot den 24. April veranderen sy, sommige tot witte, andere tot bruine Torretjes.




P. Sluyter Sculp.
18

DE XVIII. AFBEELDING.

OP dit 13. blad ſtelle ik voor Spinnen, Mieren en Colobritgens op een *Guajaves* tak, om dat ik de grootſte Spinnen ordinaar aan de *Guajaves* boomen gevonden heb. In het volgende 14. blad zal ik nog eens een *Guajaves* vertoonen met zyne Inſecten, daarom zal ik ditmaal niets daar af zeggen, maar tot de Spinnen overgaan.

Diergelyke groote ſwarte Spinnen heb ik veel gevonden op de *Guajaves* boomen, ſy woonen in een zodanig rond neſt, als op het volgende blad het geſpin van de Rups verbeeld, ſy maaken geen lange draden, gelyk ons ſommige reiſigers hebben willen wys maaken, ſy zyn rondom vol hair, hebben ſcherpe tanden, waar mede ſy gevaarlyk byten konnen, latende te gelyk vogt in de wonden gaan, haar ordinaire ſpyze zyn de Mieren, die haar niet ontgaan als ſy den boom oploopen, door dien deze Spinnen (gelyk alle andere) acht oogen hebben, met twee zien ſy opwaarts, met twee nederwaarts, met twee ter rechter en met twee ter linker zyde; zy haalen ook by gebrek van Mieren de kleine vogels van de neſten, en ſuigen haar alle het bloed uit het lyf, ſy vervellen van tyd tot tyd als de Rupſen, maar heb haar nooit vliegende gevonden: een klynder ſoort van Spinnen, als hier in een ſpinnewebbe vertoont word, draagen haare eijers in een koek onder het lyf, daar ſy die uitbroeijen, deze hebben ook acht oogen, maar ſy ſtaan veel verſtrooider aan het hooft, als die der grooten.

In America zyn zeer groote Mieren, die heele boomen kaal als beſems maken konnen in eene nacht, ſy hebben twee kromme tanden, die als ſcheeren over malkander heenen gaan, met deze ſneiden ſy de bladeren van de boomen, en laaten die afvallen, dat de boom van aanſien word als in Europa de boomen des winters, dan zyn der duizenden van onder en draagen die in haare neſten, niet voor haar zelfs maar voor haare jongen die nog wormen zyn, want de vliegende Mieren leggen zaad gelyk de Muggen, daar uit komen Wormen of Maden, deze Maden zyn twederlei, ſommige ſpinnen ſig in, andere en de meeſte worden tot Poppetjes, deze Poppetjes noemen de onkundige Mieren eijeren, maar de Mieren eijeren zyn veel kleinder, met deze Poppetjes voed men tot Surinamen de hoenders, en is beter voor haar als haver of garſte. Uit deze Poppetjes komen Mieren, deze Mieren vervellen en krygen vleugels, en deze leggen daar na het zaad, uit het welke die Wormen komen, die met zulke onbeſchryflyke neerſtigheid van de Mieren verzorgt worden, want in die warme landen behoeven de Mieren voor de winter niet te zorgen, wyl die daar nimmer komt. Sy maken kelders in de aarde ruim acht voet hoog, en zoo wel geformeert als of het van menſchen handen zo gemaakt was; als ſy elders willen na toe gaan, waar geen weg is om te komen, zo maaken zy een brug, namentlyk de eerſte zet ſig en byt in een hout, de ander zet ſig achter de eerſte en maakt ſig aan dezelve vaſt, alzo de derde aan de twede, en de vierde aan de derde en zo voort, en laten zy ſig dryven van de wint, tot dat ſy aan de andere zyde geſlingert worden, dan loopen alle de duizenden daar over als over een brug; deze Mieren hebben een altoos duurende vyandſchap met de Spinnen en alle Inſecten des lands; ſy komen alle jaar eenmaal uit haare kelders met een ontelbare menigte, komen in de huiſen, en loopen van de eene kamer in de andere, en zuigen alle beeſten uit groot en klein, in een oogenblik hebben ſy een zodanigen groote Spinne verteert, want daar komt een zodanige groote menigte over haar, dat ſy ſig niet redden konnen, ook loopen ſy van de eene kamer in de ander, dat ſig ook de menſchen retireeren moeten, en als het geheele huis gereinigt is, gaan ſy in het naaſte, en zo eindelyk weder in haar kelder. De Colobritges vangen de Spinnen op haar neſt als gezegt is, deze zyn het voedſel der Prieſters tot Surinaame, die niets anders eeten mogen als zulke vogeltjes, (zo als men my gezegt heeft) zy leggen 4. eijers als andere vogels, en broeijen die uit, vliegen zeer ſnel, ſy zuigen den honig uit de bloemen met uitgebreide vleugels, ſtaande ſtil als zonder beweginge in de lucht, zy zyn van veelderhande wonderſchoone coleuren, ſchoonder als de Paauwen.

DE XIX. AFBEELDING.

VErtoont een *Guaiaves* tak, na de vrucht van de Indianen *Guaiaves* genaamt, den boom waſt zoo hoog als een appelboom in Duitsland, de bladen als de prui-me bladen, de bloeiſel is wit met veel kleine geele vezeltjes, de vrucht heeft een dunne geele ſchille, het vleeſch is roodachtig en aangenaam om te eeten, zoo wel raauw uit de hand als gekookt, ſy zyn van binnen vol kleine zaadjes in een roode vogtigheid leggende, die ook raauw gegeten goed is, maar als men die kooken wil, zoo doet men met een lepel alle deeze zaaden en vogt daar uit. Men maakt Taar-ten en Conſerven daar van, ſy waſſen zeer gemakkelyk, alzo ſy natuurlyk aan het land zyn, en veel dezer boomen in het wild of boſchagie gevonden worden.

Deezer groote Rupſen heb ik veel op de voornoemde boom gevonden, en met deszelfs bladen geſpyſt, ſy zyn wit met ſwarte ſtreepen, hebben op elke zyde 50. blinkende roode koraalkens, den Heer Leeuwenhoek oordeelt dat het oogen zyn, miſſive 146. pag. 430. à 452. Ik heb tot dato dezes niet konnen afnemen dat het oogen zyn, mynes oordeels moſtenſe als dan van achteren en ter zyden haare ſpys ontdekken konnen, het welke tot nog toe niet ondervonden heb, altoos ſy hebben geen oogvlies over dezelve. Als ſy volwaſſen zyn, maken ſy een groot graauw ge-ſpinſt, aan den boom hangende, dan veranderen ſy in Poppetjes, gelyk my Anno 1699. den 20. October geſchied is, waar uit den 22. Januari zodanige witte met ſwarte ſtreepen vercierde Uilen kwamen. Uit zommige Rupſen kwamen witte maa-den, welke na tien dagen in ſchoone vliegen veranderden.

De bovenſte groene Rups heb ik met deze bladen geſpyſt tot den 2. Auguſti 1700 wanneer het in een Poppetjen veranderde als aan het blad hangt, uit het welke den 15. 16. en 17. zulke doorſichtige ſwart gevlakte Capelletjes kwamen.

De twee takken op dit en het voorgaande blad afge-beelt, zyn takken van de Guajava alba-dulcis, *in het drie en ſeſtigſte Hooftdeel van de Amſterdamſe Hof beſchreeven, van welke twee zoorten in den Am-ſterdamſche Hof gequeekt worden, die daar meer dan eenmaal bloem en vrucht gegeven hebben: de ver-ſcheidene benaamingen, waar mede verſcheidene Au-teuren deſe boom hebben voorgeſtelt ofte beſchreven, zyn alle te vinden in myn Flora Malabarica, onder de naam van* Guajava alba dulcis, fructu longiore Herm. Catal.



P. Sluyter Sculp.


J. Mulder Sculp.

DE XX. AFBEELDING.

ANno 1700. in April was ik tot Surinaame op de Plantagie van den Jufvrouw Soomelsdyk, genaamt Providentia, alwaar ik verſcheide obſervatien van Inſecten deed, in het wandelen vond ik een menigte *Gummi Guttæ Boomen* in het wild ſtaan, waar van ik alhier een tak voorſtelle, hy waſt byna als de Berkkenboomen in Europa, van buiten met een witte geſtreepte ſchelle om den baſt, als men den baſt open ſnyd druipt de Gummi daar uit; de Gummi is niet nodig te beſchryven, en is alleen die met verwen omgaan bekend.

Op dezen boom vond ik deſe groote Rups van groene en ſwarte ſtreepen, met deſe Gummi Guttæ bladen heb ik ſe geſpyſt tot aan het einde van April, wanneer ſy een groot houtverwig geſpinſt gemaakt hebben, en in dezelve tot Poppetjes geworden zyn, uit dewelke den 3. Juni ſchoone Cappellen voort kwamen, als hier vliegende en ſittende vertoond worden. Eer de Rups verandert was, is het groene in rood veranderd, te weten eer ſy een Poppetjen wierd, na dat ſy haar volle grootheid gad.

Verſcheide zyn de boomen waar uit de Gutta Gamba *vloeid, ſy vloeid uit de* Carcapuli Acoſtæ, *uit de* Carcapuli Linſchotani, *(met welke eerſte de* Coddam-Pulli, *in het eerſte deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven, over een komt, en de zelve is) uit deze die hier werd afgebeeld, en ook uit de* eſulæ indicæ affinis planta, *waar van in het zesde boek en het zeven-en-vyftigſte hooft deel Bontius ſchryft, dat de* Gutta Gamba *uit ae* Coddam-Pulli *in de Hortus Malabaricus beſchreeven voortkomt, meend S. a Daale in zyn Pharmacologia op het* 484. *blad.*

DE XXI. AFBEELDING.

DEze geele vrucht word in America *Marquiaas* genoemt, de bloem die voor deze vrucht gaat is een Paſſie bloem, maar veel grooter als die in Europa. De bloem geeft een zeer lieflyken reuk van ſig, die men van verre rieken kan; het gewas loopt op als een Winde, en is zeer bekwaam om prieelen in de hoven te laten bewaſſen, hoewel de Hollanders in Suriname daar geen groot gebruik van maken, in twee jaren is een prieel heel dicht daar mede bewaſſen, daar ſig allerlei vliegende gediertens ophouden van wegen den reuk der bloemen, de vrucht beſluit in ſig ſwart zaad, met een witte lymigheid omzet, het welke verkoelend om te eeten is.

De eerſte Rups die op het groote blad zit, nuttigt dezelve tot zyne ſpyſe, den 28. Mai 1701. omſpon het ſig en wierd tot een Poppeke, dat nevens de Rups legt, waar uit den 7. Juni een Cappelletjen kwam, als hier vliegende vertoond word.

De tweede op de ſteel leggende groene Rups heb ik den laaſten Mai op de voornoemde bloemen gevonden, dezelve eetende en ſittende in een zeer zeltzame wooninge, te ſamen gezet uit veele kleine pypjes op holle houtjes; deze Rups liep in dit huisjen gints en weer, dan uit een, dan weder uit een ander pypje uitkykende, als boven op de knop te zien is. Den 10. Juni kwam daar uit een bruin en met roode vlakken vercierd beesje, gelyk hier op den ſteel zit.

Het derde Rupsken, gelyk een op de vrucht zit, nuttigt ook deze bladen; is my den 4. Juni ingeſponnen, zo als een op de ſteel legt, en den 14. kwam daar een zulke ſchoone bonte vlieg uit met geſpleete voeten, gelyk een onder aan den ſteel zit, deze voeten zyn zeer teeder en vallen af als men ze maar het minſte aaanraakt.

Dis gewas is de Murucuia Guacu *van Marggravius, en* Murucuia quarta *van Piſo, als ook de* Clematis indica fructu citri formi, foliis oblongis Plum. 64. Tab. 80. *dit gewas werd ook van Tournefort in zyn inſtitutiones rei Herbariæ genaamt,* Granadilla fructu citriformi, foliis oblongis, *en van Hermannus in Catalogo horti Academici* Cucumis Flos paſſionis dictus Guajavæ folio major. *De Heer Hermans hebbende dit gewas gebracht in zyn Catalogus horti Academici by de andere zoorten van gewaſſen, die gemeenelyk wegens het formaat van haar bloem* Paſſie bloemen *werden genaamt, heeft dit zelve gewas echter in den Paradiſi Batavi prodromus, onder de zoorten van* Climmen (*waar mede het geen de minſte gemeenſchap heeft, ten regarde van bloem en zaadhuis*) *geplaaſt, als of een groote miſſlag in de Catalogus van te vooren had begaan, het geen de zelve Heer echter heeft verbetert, op het* 177. *blad van de Paradiſus Batavus zelfs.*




P Sluyter sculp.
22

DE XXII. AFBEELDING.

DEze *roode Lelien* wassen op een witte bol in het wild, haare eigenschap is niet bekent, haare groene bladen hebben een luister als de zyde. Ik heb van de bollen eenige mede gebracht, die hebben in de Hoven van Holland eerst haar bloemen en daar na haar bladen voortgebracht.

Deze op het groene blad leggende hairige Rups heeft een roode kop en roode voeten, het lyf heeft blaauwe vlakken met geele ringen omzet, de hairen zyn swart en hard als eizerdraat, sy neemen de groene bladen tot haare spyse; den 4. Juni heeft sy een ovaal gespinst gemaakt, en is daar in tot een bruin Poppeke geworden, gelyk een in het midden van de plant legt, waar uit den 30. Juni een schoon Uilke voortkwam, haar voorste vleugels waren hout ofte lichte okerverwigh, de achterste vleugels zyn oranjen verf met swarte vlakken, gelyk hier een vliegend vertoond word.

De kleine roode Rups, met groene en witte streepen, heb ik in het gras gevonden tot Surinamen naast deze Lelien, den 10. Augusti maakte zy een wit gespinst gelyk op het groene blad legt, hier uit is den 24. Augusti, een geele en swarte vliege, (als hier vertoont word) voortgekomen.

Deze Rups is heel verschillende van die No. 9. op de Banana, ende brengt echter byna een zoort van Uilen voort.

Dit gewas is de Lilio-Narcissus Polyanthos, flore incarnato, fundo ex Luteo albescente Sloane Cat. Jamaic. *en werd van Hermans in zyn Paradisus Batavus beschreeven met de naam van* Lilium Americanum puniceo flore, Bella dona dictum.

DE XXIII. AFBEELDING.

DEze ligt geele vrucht noemt men *Baccoves*, en is een geslacht van *Bannanes*, als numero 9. vertoond is, welkers stam eenderlei bladen heeft als dezelve, en differeren niet anders als in Europa de appelen en peeren; deze Baccoves is wel zo zacht van vlees als de Bannanas, heeft eenderlei gebruik als dezelve, behalven dat men deze vrucht gebruikt om de Azyn haast zuur te maken, die uit suiker en water bereid word.

De bruine Rups, die ik op de bladen van deze boom gevonden heb, heeft vier steekels op den rug, het hooft vertoont sig gekroont, den steert gespleeten, de voeten zyn rood. Den 3. December heeft sy sig vast gemaakt, en is tot een houtverwig Poppetjen geworden, die twee zilvere vlakken op elke zyde had, uit deze Pop kwam den 20. December een schoone Cappelle voort, op de binnenste zyde zyn de twee bovenste vleugels licht okerverwig, en de twee andere schoon blaauw, de buitenste zyde van de geheele Capelle is geel, bruin, wit en swart gestreept, word in Holland den kleinen Atlas genaamt.

De blaauwe Hagedis met haare eijers vertoon ik voornamentlyk hier by, om het blad te vercieren, sy had haar nest in myn huis in de grond gemaakt, in het nest vier eijeren, wit en rond, zo als op den steel drie te zien zyn; deze heb ik op myn reis naar Holland mede scheep genomen, daar my de jonge Hagedissen op zee uitkwamen, zo klein als op den steel een te zien is, maar uit gebrek van haar moeder en voedsel zyn sy gestorven.

Dit is een zoorte van den Musa Serapionis, *die op het negende blad werd afgebeeld, veel en verscheiden zoorten zyn onder het geslacht van den* Musa *te vinden, die tot zestien onderscheiden zoorten in het eerste Deel van den Hortus Malabaricus op het twintigste blad opgetelt, en met des zelfs onderscheid beschreeven worden.*


P Sluyter sculp.
23



24

DE XXIV. AFBEELDING.

IS een *Carduus Spinosus* waſſende in het wild in Surinaame, draagende geele bloemen; aldaar genaamt *Maccaï*, waſſen byna een Mans hoogte, hebben zeer aanzienlyke bladen, met lichte blaauwachtige aderen doorlopen.

Kleine Wormen met ſwarte hoofden en ſwarte ſteerten, en met oranjen geele lichamen heb ik onder dit doornig gewas deſſelfs wortel eetende gevonden, die ſig allenskens in Torretjens met geele vlakken veranderden, als onder aan de plant een vertoond word, deze ondervinding heb ik Anno 1701. in Maart gevonden, en alzo my haare verandering anders voorkwam als die der gemeene Rupſen, zo nam ik voor meerder omſtandigheden na te vorſchen, aangaande de verandering der Torren.

Ik vond dan den 26. Maart 1701. noch een andere ſoort van Wormen in verrot hout, deze veranderden allenskens zoo, dat men het zien konde tot Torren, alzo dat het onderlyf noch ten deele na den Worm gelykt, zo als een boven vertoont word, de tanden van den Worm groeijen, zetten haar uit en worden tot hoorntjes van de Torren, de vleugels op het lyf zyn in het begin okerverwig, daar na worden ſy ſwart, na de mate dat het geheele beeſt aangroeit tot zyn perfectie, deze leggen haare eijers, daar uit wederom zulke Wormen komen als op deze diſtel midden op de plant legt.

Dit gewas is de Papaver ſpinoſum, *van Caſparus en Joannes Banhinus, waar van niet zonder reden Tournefort in zyn inſtitutiones rei herbariæ een nieuw geſlacht maakt, en dit gewas voorſtelt onder de naam van* Argemone Mexicana.

DE XXV. AFBEELDING.

DIt is de grootſte zoort van *Banille*, twee zoorten waſſen op Surinaame, d'andere zoort is wat kleinder van blad en vrucht, de bladen zyn dik als een vinger, ruim zo dik als in Europa den Huis-look, deze klimd de boomen op als de Klim, en maakt ſig heel vaſt aan de zelve, haar ſteel en blad is gras groen, de groene vrucht is als een boon driehoekig, vol van welriekende olyachtige zaden, ſy waſt in 't wild aan de hoogſte boomen, doch liefſt aan zulke boomen, die in vogtige en moeraſſige plaatzen ſtaan, haar gebruik in de Chocolade is bekent, het is jammer dat geen curieuſe menſchen in dat land zyn, die zulke dingen cultiveren, en meer andere opzoeken, die zonder twyfel in dat groote en vruchtbare land zoude te vinden zyn.

Deze bruine Rupſen met geele ſtreepen heb ik veel op deze planten gevonden, (gelyk ook op de Murucuja of Paſſie bloem onder No.16. te zien is) die ſy gegeten hebben tot aan het einde van May, wanneer ſy ſig vaſt gemaakt en tot Poppetjes geworden zyn, daar uit den 7. Juny zodanige ſchoone Capellen voortkwamen, welkers binnenſte zyde zaffraan geel, en hare buitenſte geel, rood, bruin, en met zilvere vlekken verziert was, gelyk alhier zittend en vliegend vertoond word.

Nog vind ſig op deze plant een klein Rupsken als op het onderſte blad te zien is, groen van verf, den 12. February 1700. is ſy my tot een groen Poppetje geworden, waar uit des anderen daags een klein graauw Uilke voortkwam, dat zeer geſwind in 't vliegen was.

Dis is de Volubilis ſiliquoſa mexicana foliis plantaginis *van Rajus*, *den* Flilxochitl, flos niger & aracus aromaticus *van Hernandes in zyn Hiſtoria mexicana*, *en is de* Vanilla flore viridi & albo, fructu nigreſcente *van Plumier*, *in zyn tractaat* nova plantarum Americanarum genera: *met noch veel andere benamingen werd dit gewas van verſcheide Auteuren voorgeſteld*, *die alle te vinden zyn in het* Almageſtum botanicum *van Plukenet pag*. 381.


P. Sluyter Sculp.
25


P. Sluyter Sculp.
26

DE XXVI. AFBEELDING.

VErtoont een tak van een *Cacau boom*, wiens bladen hard, ſtyf, en gras groen zyn, de boomen worden zo hoog als een Appel boom, dragen te gelyk bloeiſel, rype, en onrype vruchten, de bloeiſel is roodachtig, ſpruit aan weerkanten uit het hout, de jonge vruchten zyn roodachtig groen, als ſe ryp zyn, zo zyn ſy geel als citroenen, ſy hebben dikke ſchellen, die tot vettigheit en meſt des lands gebruikt word, de boonen ofte zaden worden in de ſchaduwe hard gedroogt, eer men die in andere landen verzend; deze boomen waſſen zeer geern in Surinaame, hoewel ſy moeijelyk zyn aan te queeken, wyl ſy altyt onder een andere boom moeten ſchuilen, die haar voor de hitte der Zonne beſchermt, alzo ſy de groote hitte niet uitſtaan konnen, daarom plantmen, wanneer deze boomen noch jong zyn, daar nevens een Banana ofte Bakoven, om de zelve daar mede voor de hitte te dekken.

Diergelyke ſwarte Rupſen met roode ſtreepen, als een op de groene bladen vertoond word, heb ik veel op de Cacau boomen gevonden, gebruikende het loof tot haare ſpyſe, ſy hebben roode ſtreepen met witte puntjes, ſy zyn zeer traag en langzaam van aard, den 26. Maart zyn ſy by my tot Poppetjes geworden, waar uit den 10. April witte Uilkens voortkwamen, met ſwarte ſtreepjens en puntjens verciert.

Deze boom is de Cacao Cluſii, *en de* Amygdalis ſimilis Guatimalenſis *B. Pin. en kan onder geen bekent geſlacht van de Oude beſchreven gevoegt werden, waarom de Heer Tournefort deze boom ook als een bezonder geſlacht in zyn* inſtitutiones rei herbariæ *voorſtelt, al waar ook des zelfs bloem en vrucht naauwkeurig werd beſchreeven en afgebeeld.*

DE XXVII. AFBEELDING.

DEze vrucht word den appel van *Sodom* genaamt, en word door een gewas voortgebracht dat een en een half of twee ellen hoog, en alom met ſcharpe doornen bezet is, des zelfs bladen niet uitgezondert, als of de natuur een teken van waarſchouwinge daar aan gezet had, anders zyn de bladen zacht om aan te raaken, de vruchte of appels zyn daar geel, en als men ſe hier plant rood, heel vergiftig, zodanig dat menſchen en vee zo ſe daar van eeten ſterven moeten, van binnen is de vrucht vol zaden, die roodachtig en bruin van verve zyn.

Deze bruine Rups met roode ſtrepen, als boven op het groene blad zit, heb ik op deze plant gevonden, Anno 1700. den 24. September is ſy tot een bruin Poppetje geworden, gelyk als een boven op het blad legt, waar uit den 12. October een geelachtige Uil kwam met bruine vlakken vercierd, gelyk als een op het blad zit.

De Worm die op de ſteel kruipt is oranje verwig, die my door een ſwarte Slavinne gebracht wierd, my berichtende, dat daar uit ſchoone Sprinkhanen voortkwamen, deze heeft ſig in een bruine blaas verandert, daar een zodanig groen beeſt (na het eenparig getuigenis der Inwoonders) uit zoude voortkomen, dat allenskens vleugels krygt, gelyk den vliegende Sprinkhaan heeft, deze ondervindinge heb ik niet konnen waarnemen, dewyl het ronde Poppetje geſtorven is, maar alzo my andere verſekerden daar van de bewyſen door haar ondervinding te hebben, zo heb ik die ook hier met ſtilſwygen niet willen voorbygaan, gevende aanleidinge aan andere liefhebbers om daar de zeekerheid van op te zoeken.

Dit gewas werd van Tournefort in zyn inſtitutiones rei herbariæ op het 149. *blad genaamt* ſolanum americanum molle, foliorum nervis & aculeis flaveſcentibus, fructu mammoſo, *en van Plukenet in zyn phitographia Tabula* CCXXVI. *figura prima afgebeeld, en met de naam van* Solanum Barbadenſe ſpinoſum foliis vilioſis, fructu aureo, rotundiore, pyri parvi inverſi forum & magnitudine *voorgeſteld, ſchoon de bladen van Plukenet ruigachtiger werden afgebeeld, dan deze, zo is het echter een en de zelve gewas. Sloane heeft dit gewas in zyn Catalogus plantarum inſulæ Jamaicæ genaamt,* Solanum pomiferum tomentoſum fructu pyriformi inverſo.


P. Sluyter sculp.


J. Mulder Sculp.



DE XXVIII. AFBEELDING.

DEze ſchoone allergrootſte *Citroenen* waſſen op Surinaame in het wilde, de boomen zyn zo groot als de grootſte appelboomen in Europa, de bladen en bloeiſels zyn de gemeene Citroenen in alles gelyk, behalven datſe grooter en dikker zyn na proportie der vruchten, welke vrucht van binnen weinig marg, maar een zeer dikke ſchelle heeft, rijp zynde zyn ſy zo geel als gemeene Citroenen, ſy worden geconfyt, in Holland worden die in de koeken gebakken en zukkade genaamt, in Duitsland noemt men die Citronaat.

Op deze boom heb ik een vreemde en gans ongemeene ſoort van beesjes gevonden, die geen gelijkheit aan de Rupſen hadden, ſy aten deze bladen, kleefden aan dezelve als Slakken, hebbende een vel over haar voeten daar ſy ſig mede aan de bladen vaſthechten, ſy zyn venijnig, waar door ook de leden verſtijven en ontſteeken, die daar door aangeraakt worden, den 11. Juny 1701. hebben ſy haare huid afgeworpen en een geſpinſt gemaakt, als op het blad alles te zien is, en is uit een van haar den 27. Juny 1701. (na dat ik al op het ſchip was om na Holland te koomen) een zulk curieus Uilke gekoomen, gelyk op het zelve blad te zien is.

De ſchoone ſwarte met roode en geele vlakken vercierde, en op de vrucht zittende Torre, heb ik om zyn rariteit halven hier by gezet, om de prent te vervullen en te vercieren, hoewel ik zyn oorſpronk niet weet, welkers onderzoeking voor andere overlaten zal.

De Citroenen die hier beſchreeven werden, zyn overvloedig in Holland bekent, zoo ook de Limmetjes op de zeventiende, en Granaat Boom op de elfde plaat afgebeeld, waarom geoordeelt hebbe daar van niets veel by te voegen.

DE XXIX. AFBEELDING.

DEze groote en heerlyke vrucht, word *Pompelmoes* in Surinaame genaamt, de boomen waſſen zo hoog als appelboomen, hangen zeer vol vruchten, dat de ranken gevaar loopen te breeken wegens de ſwaarte dezer vruchten, deze vrucht is minder van zoetigheid als een Oranjen-appel, en niet zo zuur als de Citroenen, de ſchelle en het vlees is harder als in een van deze beide, en derhalven zyn ſy aangenamer van ſmaak als dezelve.

Hier op onthouden ſigh groene Rupſen, met blaauwe hoofden, welkers lichaam vol lange hairen zit, die zo hard als eizerdraat zyn, deeze eeten de groene bladen tot haare ſpyſe, den derden Auguſti hebben ſy ſig beginnen vaſt te maken, zyn tot bruine gevlakte Poppetjes geworden, uit dewelke den 19. zulke ſchoone Capellen voort kwamen, ſwart, groen, blaauw en wit van verve, blinkende als gout en zilver, ſy vliegen zeer ras en hoog, alzo dat ſy niet wel anders als uit Rupſen onbeſchadigt te krygen zyn.

Deze boom is de Malus Aurantia Indica, fructu omnium maximo, pumpelmus dicto, *van welke vruchten twee onderſcheidene zoorten in de Boomgaarde op Zeilon en andere gedeelte van Ooſt-Indien werden gequeekt, beſtaande het onderſcheid der vruchten alleen in de coleur van het vlees, het geen deze vrucht in zich beſluit, gelyk Hermans in zyn Catalogus horti Academici op het 405. blad aanteekent, alwaar hy deze boom met de boven geſtelde naam voorſtelt.*

DE XXX. AFBEELDING.

P*Alma Christi* in Surinaame den *Olyboom* genaamt wast zeer hoog, en is cierlyk aan te zien, draagt geele bloeisel, waar na steekelige zaadhuisjes voortkomen, deze zaaden zyn in het begin groen, en als sy ryp zyn bruin, men kookt het zaad in water, zo ondoet sig de oly, dryft op het water, die men afschept, en daar te lande om allerlei wonden te genesen gebruikt werd, men brand die ook in lampen, om te lichten by nacht.

De licht groene en boven op de zaade kruipende Rupse heeft witte lange hairen, eet dese groene bladen, den 3. May is sy tot een Poppetje geworden, gelyk een op de zaaden hangt, den 17. dito kwam een swarte Cappelle daar uit, welkers voorste vleugels swavel-geel, en de twee andere vlerkjes fermeljoen-rood waren.

De swarte Rups die aan het zaad hangt is met geele vlakken vercierd, en werd gevonden op dese en andere boomen altyd in menigte, hangen als de Indianen in hare hangmatten, daar sy nooit geheel uitkoomen, als sy haar voetsel na gaan, dragen sy haar huis met haar als de slakken, hare huiskens lyken van dorre bladen van boomen gemaakt te zyn, weten die aardig vast te maken als sy ergens blyven willen, den 14. April is sy in haar hangmad verandert, daar uit een onsienlyk Uilke voortgekomen is, die heel wild van aard was.

Dit gewas is de Ricinus Americanus major, caule virescente H. Reg. Pat. *en den* Avanacæ *ofte* Citavanacu *in het tweede gedeelte van de Hortus Malabaricus beschreeven.*

DE XXXI. AFBEELDING.

DEze *Roosen* zyn uit de Caraibes na Surinaame gebracht, groeijen daar heel gaarn, des morgens als ze opgaan zyn sy wit, en des namiddags rood, en vallen des avonds wederom af.

Op deze roosen, desgelyke op de kleine Limoen boomen Fol. 12. vind men diergelyke witte met bruine vlekken vercierde Rupsen als een op het blad zit, sy eeten de bladen, ik heb haar van den 26. tot den 30. Augusti daar mede gevoed, daar sy sig vast aan hechtede, en wierde tot graauwe Poppetjes, uit de welke den 14. September 1700. quamen twederley Cappellen, den eene geel en swart den ander donker groen op de binnenste zyde, en de achterste vleugels op de buitenste zyde zyn bruin met geel, blaauw, en roode vlakken vercierd, voorts waren sy op eenderlei wys geteekent.

Deze boom is de Rosa Sinensis *van Ferrarius in zyn florum Cultura beschreeven, en werd met recht* Ketmia sinensis fructu rotundo *van Tournefort geheeten; groot is het getal der namen, waar mede dit gewas van verscheide Auteuren werd genaamt, deze alle zyn by den andere te vinden in myn Flora malabarica onder de naam van* Alcea arborescens Japonica, pampineis foliis Subasperis flore mutabili, sive colorem mutante *Breyn. Prod.* 2.


P. Sluyter Sculp.



31



32



33

DE XXXII. AFBEELDING.

DEze plant in Surinaame *Slaapertjes* genaamt, heb ik in myn tuin gehad, dienende om op wonden te leggen, alzo ſy tot geneſinge der zelve goed zyn, by nacht leggen ſig alle bladen twee en twee op malkanderen, als of het maar een blad was, de plant heeft een harde ſteel, waſt zes voeten hoog, draagt geele bloemtjes, uit deze komen lange en ſmalle peultjes vol kleine zaden, de wortel is wit, en vezelachtig.

Diergelyke Rupſen als een op deze plant legt, namen haar voetzel van deze bladen, ſy zyn groen met rooſe verwe ſtrepen en met twee hoorntjes verciert, den 20. May 1700. hebben ſy begonnen haar zelven te vervellen, zyn wat lichter van coleur geworden, en alzo in Poppetjes verandert, zynde toen roodachtig met zilvere vlakken vercierd, den 4. Juny quam een zodanige bruine met geele verwe vercierde Cappelle daar uit, als hier vliegende en zittende verbeeld werd.

Dit gewas werd by Piſo in zyn vierde Boek en drie-en-twintigſte hoofdeel beſchreeven met de naam van Paiomirioba ſecunda *en in de Catalogus horti Academici Lugduno Batavi van Hermans met de naam van* Senna Occidentalis odore opii, minus viroſo, foliis glabris, obtuſis *voorgeſtelt; maar dewyl dit gewas geen gemeenſchap, dan alleen in des zelfs bloem heeft met de* Senna Alexandrina & Italica, *zo heeft Tournefort dit gewas en met veel recht gebracht by de* Caſſia fiſtula Alexandrina, *met wien des zelfs bloem en vrucht nader overeenkomſt heeft, en ſtelt dit gewas voor met de naam van* Caſſia Americana fœtida, foliis Subrotundis acuminatis, *als te zien is op het* 619. *blad van zyn Inſtitutiones rei herbariæ.*

DE XXXIII. AFBEELDING.

DE *Vygen* in America zyn geheel en al gelyk aan die in Europa gevonden worden, derhalven gans onnodig die te beſchryven, ſy zouden overvloediger tot Surinaame zyn, als de lieden die maar wilden aanqueeken, ſy zyn een zeer aangename en verkoelende vrucht, zeer nuttig voor de bewoonders van warme landen.

Op deze Boomen vond ik diergelyke Rupſen, als een hier onder vertoond word, gebruikende des zelfs bladen voor hare ſpyſe, den 22. Maart veranderde ſy, groen zynde en met geele ſtreepen vercierd, in oranjen geel met roode ſtreepen, over het geheele lyf heen, hun hooft en het achterſte deel waren ſwart, alzo dat ſy met haar voorgaande gedaante geen gelykeniſſe meer hadde, ſy aaten ook niets meer, maar veranderde allenskens in leververwige Poppetjens, waar uit den 12. April 1701. zulke ſchoone bruine Uilen voortquamen, als boven een vliegende vertoond word, eenige dagen daar na quam een andere te voorſchein, die veel donkerder was, ook anders gevlakt als de voorgaande, gelyk boven op de ſteel zittend te zien is.

Het zal niet noodig zyn van dit gewas veel by te voegen, dewyl ieder een in Europa genoegzaam bekent is, wat de Vygeboom, en wat des zelfs vruchten zyn, welkers byzondere zoorte nochtans zeer veele zyn, die van den anderen meeſt door der zelve onderſcheidene vruchten zyn verſcheelende, als te zien is in de Inſtitutiones rei herbariæ van Tournefort op het 262. *en* 263. *blad.*

DE XXXIV. AFBEELDING.

W*Yn-druiven* waſſen ongemeen weeldig in Surinaame, te weeten blaauwe, groene en witte, wanneer men de ranken afſnyd en legt die in de aarde, zo kan men na zes maanden rype vruchten daar af genieten, en zo men alle maanden zo doet zo heeft men het geheele jaar Wyn-druiven; het is te beklagen dat men geen menſchen daar vind, die luſt hebben om ſe te cultiveeren, men zoude niet behoeven Wyn naar Surinaame te brengen, maar men zoude die van daar naar Holland konnen overbrengen, alzoſe veelmaal des Jaars konde ingeoogſt werden.

Op de Wyn-ranken vond ik den 26. Auguſti diergelyke Rupſen, als alhier een vertoond word, eetende des zelfs loof, ſy waren bruin en met een ſchoon wit verciert, waren ras en veel van eeten, welkers excrementen veel en groot waren, ſy hadden een ſwarte vlak op haar achterſte lid, in welkers midden een wit velletjen was, blinkende als criſtal, en zo menigmaal ſy aſem haalde, ging het op ende neder; de Heer Leeuwenhoek meend oogen aan de Rupſen geobſerveert te hebben, maar ik heb geen konnen ontdekken, hoewel ik zeer groote Rupſen gehad heb. Ziet gemelde Auteur Meſſive 146. pagina 430. tot 452. den 26. Auguſti 1700. rolde een van deze Rups de Wyn-bladen aardig te zamen, daar in is hy tot een Poppetjen verandert, uit welke den 15. September een ſchoone groene Uil voortquam, hebbende de achterſte vleugels met blaauw en roode coleuren vermengt.

Het zal niet noodig zyn van deze druiven iets by te voegen, dewyl die beter in Europa bekent zyn, en meerder onderſcheidene zoorten gequeekt werden dan in America.


Sculp.



35

DE XXXV. AFBEELDING.

DEzen hier voorgeftelden tak is van een wilde boom, zyne vruchten hangen aan malkanderen als de knoopjes aan de Roomfe Rofekranfen, des zelfs bloeifel is den Perzike bloeifel zeer gelyk van de verve, de vruchten zyn groen, zeven acht aan malkanderen hangende.

Op dezen boom vond ik de eerfte van diergelyke Rupfen, als hier op deze plant vertoond word, roodachtig en met bruine vlakken vercierd. Naderhand vond ik een zeer groote menigte op een hoogen Cocos boom, (deze Cocos boom van andere befchreven en gefchildert, en te groot in dit werk heb niet mogen hier in voegen) op dezen Boom hadden deze Rupfen een zak gemaakt of gefponnen, die byna een halve elle lang, okerverf, dicht, en ftark te zamen geweven was, in dezelve waren een ontelbaare menigte zo Rupfen, als vellen van veranderde Rupfen, dezen zak nam ik mede na myn huis en hong hem aan een blad van deze boom om haar bedryf te obferveeren, en vond dat fy over dag fig in den zak verborgen, des avonds daar uit gingen om hare fpyfe te zoeken, deze zak hadde fy zeer dicht by de vrugten aan het blad gehangen, in het begin van April veranderden fy fig in Poppetjes fig hangende aan en omtrent deze boomen, de Poppetjes zyn cierlyk gecoleurd, den 14. 15. en 16. April kwamen geele Cappellen met bruine vlakken daar uit te voorfchein. Nog vond ik op deze Boom, zulke kleine hairige en bruine Rupfen, etende des zelfs bladen, den 9. en 10. April hebben fy fig ingefponnen, en den 23. April kwamen zulke doorluchtige Cappelletjes daar uit, die met fwarte vlakken vercierd waren, gelyk een onder aan de plant vliegend vertoond word.

Dit gewas heb ik tot noch toe by niemant dan hier befchreven en afgebeeld gevonden, het welke myns oordeels genaamt kan worden Coronilla Americana arborefcens, floribus dilute rubefcentibus.

DE XXXVI. AFBEELDING.

DEze plant heb ik in het Bos gevonden, en alzo men daar wegens de hitte geen plant afsneiden kan of ſy verwelkt ten eerſten, zo heb ik de zelve door mynen Indiaan, met de wortel laten uitgraven en na huis dragen, en planten die in myn tuin, ſy heeft een heel witte wortel, gelykt anders na den Tabak, ſy brengt een witte bloem, als een bloem van de Tuberoos, deze afgevallen zynde, bloeide ſy na zes Maanden wederom, haar naam en eigenſchap is in Surinaame onbekent, de menſchen hebben aldaar ook geen luſt iets diergelyks te onderzoeken, ja ſy beſpotteden my, dat ik iets anders in het land ging opzoeken als zuiker, daar dog wel meer dingen in het Bos (myns oordeels) te vinden waren, indien het zelve doorgaanbaar was, want het Bos is zo digt met diſtelen en doornen bewaſſen, dat ik myne Slaven voor my heenen moſt zenden met bylen in de hand om voor my een opening te hakken, om eenigzins door te geraken, dat dog zeer beſwaarlyk viel.

Deze bruine met wit en ſwarte vlakken vercierde Rups vond ik eetende deze bladen, den 14. April 1701. is ſy in een Poppetjen verandert, daar uit den 26. dito een bruin en witte Cappelle voortquam met 4. oranjen geele vlakken op de achterſte vleugels verzien.

Noch waren op deze plant witte beesjes, nadragende haar oude huit aan het achter lyf, eetende groene luizen die Goedaart in het eerſte deel op het 90. blad beſchryft, en die op deze plant waren, den eerſten April maakten ſy een geſpinſt, uit het welke tien dagen daar na deze houtverwige vliegen voortkwamen.

DE XXXVII. AFBEELDING.

DEze plant word in Surinaame *Okkerum* anders *Althea* genaamt, is by de kenders der planten genoeg bekent, Slaaven in Amerika kooken en eeten de vrucht, ſy waſt hooger als een man, heeft tweederley bloemen geelachtig wit, en rooſe coleur, als men de vrucht opſneit zo komt daar een taaije ſlijm uit als een draat.

Het Rupske, op deze plant kruipende, eet deze bladen, den 12. Juny 1700. heeft het ſig ingeſponnen, is tot een lever-coleur Poppetjen geworden, gelyk een nevens de vrucht legt, den 28. dito is een roodachtig Uilken daar uit voortgekomen.

Op het onderſte groene blad, legt een wit beesje met ſwarte vlakken, ſig op deze plant houdende, den eerſten Maart is daar een vliegend beesjen uitgekomen, het welke op het minſte aanraken weg ſprong.

Dit gewas is de Ketmia Braſilienſis, folio ficus, fructu Pyramidato, ſulcato *van Tournefort in zyn Inſtitutiones rei herbariæ, en werd in het eerſte deel van den Amſterdamſche hof afgebeeld en door myn Oom Joan Commelin beſchreeven met de naam van* Alcea Americana annua, flore albo, maximo, fructu pyramidali, ſulcato, *als ook by Markgraaf in zyn Hiſtoria rerum naturalium Braſiliæ, met de naam van* Quingombo Luſitanis Congenſibus & Angolenſibus Quiſſobo.




J. Sluyter Sculp.
37


J. Mulder. Sculp
38

DE XXXVIII. AFBEELDING.

DEze plant heb ik tot Surinaame in het wild gevonden, waſt acht voeten hoog, heeft kleine donker roode bloeiſels, het zaad-huisje werd in drien gedeelt, in elke verdeeling is een zaad, die in 't begin groen daar na bruin is, de groene bladen zyn rondom bezet met kleine groene vezeltjens, waar van elk een klein knopje heeft, worden tot Purgatien en Cliſteren gebruikt; men kooktſe ook, en geeft het water te drinken aan de gene die den *Beljak* (een zekere landziekte) hebben.

Deze groote groene Rups heeft de bladen van deze plant gegeeten, desgelyken ook de bladen van den Suurſak N°. 14. beſchreeven, ſy was zeer ſtark en gulzig van eeten, hadde dog zo weinig afgang of excrementen als de kleinſte Rupſen, als men haar aanraakte, ſloeg ſy ſtark van ſig, den 23. Juni is ſy ſtil blyven leggen, heeft ſig vervelt, waar van het afgelegde vel op het blad legt, na hare vervellinge was ſy niet zo groen meer, maar was wat uit den rooden, des anderen daags veranderde ſy in een leververwig Poppetje, die een ſnuyt van buiten hadde, gelyk onder op de ſteel legt, dit Poppetje was zeer onruſtig, alzo dat ſy ſig geſtaadig omſmeet, 't welk wel een quartier uur duurde, den 20. Auguſti 1700. quam een groote Uil daar uit, die zes oranjen geele vlakken op het lyf had, welkers 4. vleugels en 6. voeten ſwart en curieus geſtippelt waaren, des zelfs langen ſnuit is te zamen geſtelt uit twee geutjes, die dit zoort van Uilen tegen elkander voegen, en maaken die als een pypken, waar mede ſy de honig uit de bloemen zuigen, en als ſy gezogen hebben rollen ſy dien ſnuit zo klein en rond te zamen, ſtoppen hem onder het hooft, tuſſchen de oogen, dat men hem qualyk vinden kan, ſy zyn zeer ſtark, en qualyk ter dood te brengen, leggen een menigte van witte eyertjens.

Het bovenſte kleinſte Rupsken heb ik met dit kruid ook gevoed, en is den 6. May tot een Poppetje verandert, gelyk een boven op de ſteel legt, hier uit is den 20. dito een gout geel Cappelletjen, met een ſwarten rand omvat, voortgekoomen.

Dit gewas is de Ricinus Americanus perennis, floribus purpuraſcentibus, Staphidis agriæ foliis *in het eerſte deel van den Amſterdamſche Hof beſchreeven, en werd met recht door Tournefort in zyn Inſtitutiones gebracht onder een ander geſlacht en* Ricinoides Staphiſagriæ folio, *genaamt, Caſparus Bauhinus noemt het* Ricinus Americanus folio Staphiſagriæ, *en Pona* folio ficus.

DE XXXIX. AFBEELDING.

DEze plant is tot Surinaame in myn tuin gewassen, zonder dat my iemand de naam of eigenschap konde aanwyzen, sy wast ruim een elle hoog, draagt kleine geele bloemtjes.

Op deze plant heb ik groote Rupsen gevonden eetende des zelfs bladen, sy zyn groen met witte, roode en swarte vlakken vercierd, omtrent aan het einde van Mai hebben sy haar zelven in een dun gespinst ingesponnen, gelyk ik een op de steel gelegt heb, en zyn tot bruine leververwige Poppetjes geworden, waar uit den 20. Juny maar deze eenige Modde of Uilken voortgekoomen is, alle de andere waren gestorven; het Uilke is graauw met swarte en witte vlakken geteekent.

DE XL. AFBEELDING.

DEze Boomen waar van ik hier een tak voorstel is tweederlei, de eene vruchtbaar de andere onvruchtbaar, deze laatste zoort brengt alleen bloeisels voort, die zeer cierlyk van aanzien zyn, word het Mannetje genaamt, en hangt altyd vol bloemtrossen; deze die ik hier vertoone is het Wyfken, die brengt uit de stam kleine witte bloeisels, uit welke de vrucht komt, de vruchten zyn zeer ongelyk, de eene ovaal, d'andere rond, groote en kleine, als men daar in snyd vloeit een witte melk daar uit, is van binnen vol swarte zaaden, sy hebben een aangenaamen smaak, en smelten in den mond, wanneer sy ryp zyn, zyn sy geel, wanneer ze half ryp zyn en gekookt, smaaken sy als de beste raapen, men kookt ze ook alleen in water, die dan gesneeden gegeeten werden, den stam is week als een koolstronk, hol van binnen, word gebruikt tot geuten op de daaken om het regen-water te vangen, hy wast in korten tyd hoog op, recht van stam en cierlyk aan te zien, maar vergaat ook ras, de bladen wassen boven op uit de stam, sig vertoonende als een kroone, zeer cierlyk uitgebreit, en word daar in het land *Papay-boom* genaamt.

Op den top van deze hooge boomen, vond ik veel witte Rupsen, en alzo hy hoog en hol is, is hy niet te beklimmen, ik liet hem dan af houwen, om de Rupsen te krygen, ik spysde haar met de bladen dezes Booms, tot den 10. Juny 1700. wanneer sy sig insponnen, wierden tot leververwige Poppetjes, als op den steel der vrucht te zien is, den derden July kwamen zulke Uilkens daar uit, als op de vrucht een zittende te zien is.

Noch vond ik op den top dezes Booms geele Rupsen met leververwige streepen, die ik met deze bladen onderhouden heb, die den 6. April vast gemaakt en in Poppetjes verandert zyn, uit welke den 20. April zulke witte Cappellen voortkwamen, als een vliegende vertoond word.

Deze twee boomen Manneke en Wyfke werden zeer schoon afgebeeld en beschreeven in het eerste deel van den Hortus Malabaricus; veel zyn de naamen van deze boomen, die alle in myn Flora Malabarica onder de naamen van Pepo arborescens & Pepaja Orientalis *Columnæ*, *en* Pepo arborescens mas seu sterilis *Paradisi Bat. Prodrom. te vinden zyn,*



39



40


Sculp

DE XLI. AFBEELDING.

DEze roode wortel *Battattes* genaamt, is wat lichter als in Europa de Bietwortels, men beryd die ook als de Bietwortels, men ſtooftſe ook by vleeſch, haar ſmaak gelykt zeer aan de Caſtanien, zyn weeker en noch lieflyker als de zelve, waſſen en vermeerderen ſig ſchielyk, alzo dat van een wortel in korte tyd een heel velt vol word, ſy loopen op als de *Winde* waarom die ook om dit Ried omgeleyd heb, (weld Ried ook daar in 't land omtrent de wateren waſt, en heeft roodachtige geele bloemen) de Battattes-bloemen zyn blaauw, als een tak op de aarde raakt, maakt hy weder wortel, en vermeerdert ſig alzo door wortel, ranken en zaaden.

Den Rups op het Ried-blad kruipende, at beide deze kruiden, was gans vierkantig, geelachtig groen, met roode ronde knoopjes bezet, haare klaauwen en voetjes laagen in een dun doorſigtig velletjen, het welk over het geheele onderlyf heenen ging, in 't gaan zag men geen voeten, maar kleefde overal aan met dit velletjen als een Slak, den 22. July heeft ſy haar zelven een okerverwig geſpinſt gemaakt, waar uit den 23. Auguſti een zodanig vliegend dier uit quam, bruin en met gout geele ſtreepen vercierd, als boven vliegend vertoond werd.

Het kleine groene Rupsken (gelyk als twee op den ſteel en blad kruipen) heeft deze Battattes bladen gegeeten, ik heb diergelyke ook op de Comcommers gevonden, ſy waren zeer ras, om achterwaarts en voorwaarts te loopen, ten laatſten wierden ſy rooſerood, maakten een dun wit geſpinſt, daar in ſy den 24. Auguſti tot Poppetjes wierden, den 29, 30, 31. Auguſti quaamen tweederlei Cappelletjes daar uit wit en geel, met bruine randen, gelyk hier een zittende en vliegende vertoond word.

Dit Ried, dat hier afgebeeld werd, is de Cannacorus flore Coccineo ſplendente *Tournefortii Inſtitutiones rei herbariæ, en de* Canna Indica flore fulgenti Cocco ſplendente *Herm. Catal. de* Winde, *die ſig om dit ried omwind, is de* Kappakelengu *in de Hortus Malabaricus, en de* Batatas *ofte* Camotes Hiſpanorum *onder deze naam van Cluſius beſchreeven, veel naamen, met welke deze* Winde *van verſcheide Auteuren werd voorgeſtelt, werden by een gevoegt in myn Flora Malabarica onder de naam van* Colvolvulus indicus, radice tuberoſa eduli, cortice rubro, Batatas dictus *Parad. Bat. Prod. tot noch toe heeft echter niemant, dat my bekent is, de bloemen van dit gewas afgebeelt, dan alleen den Auteur van dit Werk, alhoewel Piſo in ſyn Hiſtoria Naturalis geſchreeven heeft, dat de ſoorten van* Batata *een bloem voortbrachten, als die der* Winden; *Cluſius heeft nimmer konnen te weeten koomen welk bloem ofte vrucht dit gewaſch voortbracht; Marggravius ontkent dit gewaſch een van die beide voort te brengen, zoo dat men uit de afbeelding, die hier vertoond werd, klaarlyk kan zien, dat het met recht van verſcheide Auteuren onder de ſoorte van* Winde *geplaatſt is: Hernandes in ſyn Hiſtoria Mexicana verbeelt in een mede ſoorte, die hy* Cacamotic Tlanoquiloni ſeu Batata Purgativa *noemt, bloemen die de bloemen der* Winde *gelyk is. Welke* Batata Purgativa *ook zodanige bloemen van Piſo en Marggravius werden toegeſchreeven.*

DE XLII. AFBEELDING.

DE *Muſcus Bloem* waſt aan een Plant omtrent acht voeten hoog, de bloem is ligt geel, heeft ganſch geen reuk, als dezelve afgevallen is, dan groeit daar een groot zaad-huisken uit, van binnen vol bruine zaadjes, die een zeer ſtarken muſcus reuk hebben. De Maagden rygen dezelve aan zyde draaden, en bindenze om de armen om zich daar mede op haare wyze te vercieren, de bladen gebruiken ſy om de jonge Calcoens mede vet te maken.

Op deze Plant vond ik een ſoort van groene Rupſen met ſwarte ſtreepen, die deze bladen tot hare ſpyze namen, gelyk boven op de knop een zit. Den 20. Maart zyn ſy tot bruine Poppetjens geworden, gelyk 'er een naaſt de Rupſe legt. Den 2. April quamen witte Uiltjes daar uit, als boven een vliegt.

Op het zelve kruid, vond ik, in July daar aan, een andere ſoort van Rupſen, die ook wel op de Guajaves N°. 19. gezien hadden, zynde ſwart met geele ſtreepen, het hoofd en ſteert rood. Den 10 July hebben ſy haar zelven een dun geſpinſt gemaakt, en zyn daar in tot een Poppetjen geworden. Den 26. July quam een blaauwachtig geſtreept Cappelletjen daar uit, als onder aan de Plant te zien is.

Dit gewaſch, hier beſchreeven, is van verſcheide Auteuren beſchreeven, afgebeelt, en met namen begiftigt, gelyk deze verſcheide namen, by den anderen gevoegt in de Flora Malabarica onder de ſoorten van Alcea *werden opgetelt, zynde onder die alle, myns oordeels, de bequaamſte benaming van de Heer Tournefort, die dit voorſtelt met de naam van* Ketmia Ægyptiaca ſemine Moſchato.

DE XLIII. AFBEELDING.

IS een tak van een zeer hoogen Boom in het wilde waſſende, ſijne bladen zyn hard en ſtyf, aan de ſteelen van het hout waſt een ruigte met ronde hoorntjes, datze in de Medicyne tegen de qualen van de Longe gebruiken. Dezen Boom word *Marmelade-Doosjes-Boom* genaamt, van wegen ſijn vrucht die hy voortbrengt; deze vrucht is van buiten ruig en hairig, eerſt groen, daar na goud-geel en hard: men ſnyd die in het midden door, en eet het binnenſte, dat met de Europeiſche Miſpelen veel overeenkomſte heeft, in ſmaak, coleur en zaaden, en de ſchille is als een doos, waarom ſy Marmelade-doos genaamt word.

Op dezen Boom vond ik een ſoort van Rupſen, die ruige ſteekels op het lyf hadden, aan welker uit-einde ietwes als een ſterntjen aan vaſt zat, doorgaans ſwart, hy nuttigde dit harde loof. Den 3. April is hy in een Poppetjen verandert, na dat zig aan het hout van deze Boom had vaſt gemaakt; en is den 18. April een ſchoon Cappelle daar uit voortgekoomen, die men in Holland *Pagie de la Reine* noemt.

Deze Boom heeft veel overeemkomſt met die boom, die in de Hortus Malabaricus onder de naam van Panitsjika-Maram, *als ook met den naam van* Janipaba *van Piſo beſchreeven is, die met veel andere naamen werd voorgeſtelt in de Flora Malabarica, onder de naam van* Pomifera Indica Tinctoria Janipaba dicta *Raji Hiſtoria: het onderſcheid ſchynt alleen te zyn in de Bloemkelk, die de vrucht in de Hortus Malabaricus onderſteunt.*



P. Sluyter sculps.




P Sluyter sculp.
44

DE XLIV. AFBEELDING.

ROcu is een groote Boom, brengt roodachtige bloeisel, gelyk in Europa de Appelboomen, als de bloeisel afgevallen is, komt een zaad-huis, dat langwerpig rond en stekelachtig is als de Castaniën, daar in leggen zeer schoone roode zaaden, deze leggen de Indianen in water te weeken, dan weekt de roode verf daar af en sakt op de grond, daar na gieten sy het water allenskens af, en droogen de verf, het geen op de grond legt, daar sy alderlei figuuren op haare naakte huid mede schilderen, het geen haar cieraad is.

De onder op de steel kruipende bruine Rupse, met geele streepen en roode hairen, eet deeze groene bladen; den vierden April is sy my verandert en tot een hard en hairig Poppetjen geworden, uit het welke den 6. Mai zulke donker groene Uilkens voortquamen.

Noch vond ik op dezen Boom bruine Rupsen, als boven op het blad een legt, nuttigende deze bladen; den 26. Maart zyn sy ingesponnen en tot een Poppetjen geworden, als een tusschen de bladen legt: den 10. April quam daar uit een zulke graauwe Uil, gelyk boven een zittend vertoond word.

Deeze Boom is de Urucu *by de Hr. Piso beschreven, en onder den naam van* Orleana vel orellana folliculis Lappaceis Hermani *word sy ook in het eerste Deel van den Amsteraamsche Hof beschreeven, alwaar noch andere benamingen van deze Boom gevonden worden. De Heer Tournefort heeft deeze Boom als een nieuw Geslacht nevens de twee soorten van* Cortusa Americana *voorgestelt onder den naam van* Mitella, *dewyl de vrucht van deeze Boom, gelyk als die van de twee soorten van* Cortusa Americana, *ryp zynde open splyten, en als dan een kleine Myter ofte Bisschops Mus verbeelden, en noemt dierhalve deeze Boom in zyn Institutiones rei herbariæ* Mitella Americana, Maxima, Tinctoria.

DE XLV. AFBEELDING.

DEze *Flos Pavonis* is een plant negen voeten hoog, draagt geel en rode bloemen; het zaad word gebruikt voor vrouwen die in barens nood zyn, om den arbeid voort te zetten. De Indianen, die niet wel gehandelt worden, als ze by de Hollanders in dienſt zyn, dryven daar mede haare kinders af, niet willende dat hare kinders Slaven zyn, gelyk als zy. De ſwarte Slavinnen van Guinea en Angola moeten al heel heuſlyk getracteert worden, of ſy begeeren geen kinders in dezen haren ſlaafſen ſtaat, krygen ook geen, ja ſy brengen haar ſelven by wylen om het leven, wegens het gewoonlyke harde tractement dat men haar andoet, want ſy zyn van gevoelen, dat ſy in haar Land van haare vrienden in een vrcijen ſtaat wederom herbooren zullen worden, gelyk ſy my uit haar eigen mond onderrecht hebben.

De Rupſen, die zig onthouden op deze plant, zyn licht zee-groen, eeten deszelfs groene bladen. Den 22. January 1700. hebben ſy haar zelver nedergelegt, en zyn tot bruine Poppetjes geworden; den 6. February quamen graauwe Motten of Uilkens daar uit, zuigende met haaren ſnuit de Honig uit de Bloemen, gelyk boven een vliegend vertoond word.

Deze Boom word in het ſesde Deel van de Hortus Malabaricus, onder de naam van Tsetti-Mandaru, *afgebeeld en beſchreven; met verſcheide benaamingen werd ſy ook by andere voorgeſtelt, die alle in de Flora Malabarica onder de voornaam van* Criſta Pavonis coronillæ folio prima, &c. *te vinden zyn: en dewyl Tournefort bevond dat dit gewas onder geen geſlacht tot noch toe bekend konde gebracht worden, heeft een nieuw geſlacht daar van gemaakt, en onder de naam van* Poinciana flore pulcherrimo *voorgeſtelt.*


P. Sluyter Sculp.


P. Sluyter Sculp.


J. Mulder Sculp

DE XLVI. AFBEELDING.

WElriekende *Jasmin* wast in Surinaame in het wilde door malkander, als de heggen in Europa, gevende zulken starken reuk van sig, dat men se van verre rieken kan. Onder deze ruigtens onthouden haar ordinaris een menigte van Hagedissen, Leguanen en Slangen, daarom heb ik hier een schoone en raare Slange bygevoegt, die ik onder de Hegge aan den voet van deze planten gevangen heb; welke Slangen een zeltsame manier hebben om sig te samen te rollen, en haar hooft in haare eige kringen te verbergen.

Deze groene Rupse nuttigde deze Jasmyn-bladen, desgelyks de bladen van N°. 13. en N°. 14. Den 12. February is sy in een schoon gestreept bruin en swart Poppetje verandert, die, als men se aanraakte, sig langen tyd omdraaiden, waar uit den 16. Maart een graauw Uilke voortquam, welkers inwendige vleugels geel waren.

Dit gewasch is de Pitsjegam-Mulla *in het zesde Deel van de Hortus Malabaricus beschreeven; welkers naamen by den anderen gevoegt, in myn Flora Malabarica onder de naam van* Jasminum humilius magno flore *B. Pin. te vinden zyn.*

DE XLVII. AFBEELDING.

WAt ik Fol. 26. van de *Roode Wyn-Druyven* gezegt heb, is het zelve wat hier van de Witte zoude konnen gezegt worden, die even zoo weeldrig op Surinaame wassen als de Roode.

Anno 1700. in de May, vond ik op deze Wyngaardbladen eenige groote groene Rupsen, als boven op de steel vertoond is. Deze zyn zeer stark van eeten, den 15. May bleef ze stil leggen en veranderde hare verf, wat hellende na den bruinen, drie dagen daar na is se tot een Poppetjen geworden, waar uit den 3. Juni een schoone Uil voortquam, groen en rood met ligte leververwige streepen, haar snuit en hoorntjes waren gout geel, de Mannetjes waren schoonder als de Wyfjes, gelyk alhier een vliegend vertoond is.

Deze onderste Rups nuttigde insgelyks deze bladen, als hy sig uitrekte was hy zo lang als de bovenste, maar als men hem aanraakte, kromp hy in een, als deze onder op de steel leggende vertoond, laatende een schuym uit den mond gaan. Omtrent half May 1700. vervelde sy en wierd tot een bruin Poppetjen, als onder op den steel legt, den 6. Juni quam een zulke schoone graauwe Uil met bruine vlakken en witte streepen daar uit, de voetjes waren wit, de snuit gout geel. Ik heb deze beide veranderingen op een blad gemaakt, dewyl se eenderlei spyze aten.

DE XLVIII. AFBEELDING.

T*Abrouba* is een groene vrucht, van de Indianen alzoo geheeten, wast op hooge boomen in 't wilde, draagt kleine witachtige groene bloeisels, welke van de Apen gegeetn word, als deze bloeisel afvalt, vertoond zig een rond gespleeten knopje, waar uit allenskens de vrucht voortkomt, van binnen vol zaad als de Vygen, dog witachtig. Hier uit perssen de Indianen het sap en zetten dat in de Zon, zo word het swart, waar mede sy haar naakte lyf met alderlei figuuren beschilderen, deze vercieringe blyft haar maar negen dagen by, voor die tyd kan ze met geen zeep uitgewassen worden, de vrucht houden se voor venynig; als men in het houd van dezen boom snyd, loopt een sap als melk daar uit, met dit sap smeeren de Indianen haar hooft als haar dat zeer jeukt, want loopende bloots hoofts, zo schieten zekere soort van vliegende kleine beesjes haar zaad uit, het welk haar op het hoofd vallende, wassen daar Wormtjes van, die haar groote jeukte veroorzaaken, die ze met deze sap doden en verdryven.

De Rups, die op de vrucht kruipt, is geel swart, en gelykt een Kleerbeesem, en eet deze bladen. Ontrent den 3. Augusti maakte sy een houtverwig gespinst, daar in wierd sy tot een grooten swarten en met geele ringen vercierde Beye, welke den 15. Augusti voortquam.

Den boven vliegenden grooten *Torren* heb ik hier by gedaan om het blad te vervullen.

De witachtige Worm, die hier in het midden op het groene blad kruipt, word den *Palmyt Worm* genaamt, wyl hy zyn voedsel op den Palmyt Boom heeft; ik zet hem hier op, wyl den Palmyt Boom niet konde schilderen, dewyl zyne gespletene bladen zeer groot zyn, den stam is kort en week, de bladen schieten van onder opwaerts, het een hooger als het ander, en alzo rondom tot boven toe, en zeggen de luiden aldaar dat hy 50. jaar groeit tot dat hy sijn volmaaktheid heeft, dan houden ze af waar de bladen haar begin neemen, den stam, omtrent een mans lengte, houwen ze ook af, namentlyk zo verre hy week is, dezen stam kookt men als Bloemkool, smaakt beter al Artischokke-stoelen, in den stronk dezes Booms wassen Wormen in ontelbaare menigte, in het begin zo klein als de Maiden van de Kaas, daar na worden zy als hier een vertoond word, sy eeten het merg dezes Booms. Deze Wormen leggen se op koolen en braden se, en houden se voor een zeer delicate spys, van deze Wormen komen zulke swarte Torren, als hier een vertoond word, van de Indianen genaamt *De Moeder der Palmyt-boomen.*



13



49

DE XLIX. AFBEELDING.

DEn *Granaat-Boom*, in alle Landen genoegſaam bekent, waſt ook tot Surinaame, ik vond op de zelve een ſoort van Torren, traag en langſaam van aart, en gemakkelyk om te vangen, deze Torren hebben van vooren onder 't hooft een langen ſnuit, die ſy in de bloemen ſteeken, om den Honigh daar door uit te zuigen, den 20. Mai leiden ſy haar ſtil en onbeweeglyk neder, doen barſte boven op haar ruggen de huid op, en quamen groene Vliegen daar uit, met doorzichtige vleugels, deze Vliegen vind men zeer veel op Surinaame, ſy zyn zeer gaauw in het vliegen, zo dat ik uuren lang loopen moeſt om een van dien te vangen, ſy geeven een geluid als een Lier van zig, dat men haar van verre kan hooren zingen, waarom men ſe ook den Lierman noemt, ſy hadde nog den zelven ſnuit als de voorgaande Torren, zynde uit de ſnuit de voeten, oogen en het geheel lichaam uitgekroopen, blyvende het vel leggen in 't zelve poſtuur als of de Vlieg daar noch in was. De Indianen hebben my verzeekert, dat uit deze Vlieg de zogenaamde Lantarendragers voortkomen, gelyk hier Mannetje en Wyfje zittende en vliegende vertoond worden, haar hooft of mutſe is by nacht lichtende als een lantaarn, by daag was dezelve heel doorzichtig als een blaas, met roode verwige ſtreepen en groen vermengt, uit deze blaas komt een helder ſchynſel by nacht als een keers, dat men een Courant daar by zoude konnen leezen. Ik heb noch een zodanige Vlieg by my, die op het punt van veranderinge is, hebbende noch in allen deelen de geſtalte van de Vlieg, behalven dat de blaas aan het hoofd aangegroeit is, maar de vleugels zyn nog die van de Vliegen, welke Vliegen de moeder van Lantaarndragers genaamt word van de Indianen, gelyk ſe de eerſte Torren de moeder dezer Vliegen noemen; de onder op de Granaat-bloem zittende Vlieg vertoont hoe deze Viervliegen of Liermans allenskens Lantaarndragers worden. Men noemt haar zo om ſe te onderſcheiden, hoewel de laaſte zo wel als de eerſte een geluid van een Lier maken, apparent met haar ſnuit die allen gemeen is, en haar in alle haare veranderingen byblyft. De Indianen brachten my op zekere tyd een groote menigte dezer Lantaarndragers, (eer ik wiſt dat ſe by nacht zulken glans van haar gaven) die ik in een groote houte doos deed, des nachts maakten ſy zulken geraas, dat wy met ſchrik ontwaakten en uit het bedde opſprongen, en een keerſe opſtaken, niet wetende wat in huis voor geraas was, haaſt wierden wy gewaar dat het in die doos was, die met verbaaſtheid openden, maar met meerder verbaaſtheid ter aarden ſmeeten, alzo in het openen der doos, als een vlamme viers uit dezelve voortquam, ja zo menig beeſt, zo menige viervlamme quam daar uit, doch ons bedarende, zochten wy ze weder by een, en waren zeer verwondert over den glans dezer beesjes.

In de negende Afbeelding is een tak van de Granaat-boom met de enkelde Bloem *afgebeeld*, *hier werd dezelve*, *doch met* een dubbelde Bloem *vertoond*, *welke Boomen genoegzaam bekend en in de Hooven te vinden zyn.*

DE L. AFBEELDING.

W*Itte Battattes*, zyn wilde Aardvruchten, van de menſchen worden ſe niet gegeeten, ſy brengen een ſchoone witte Bloem voort, gelyk hier te zien is.

Van diergelyke Rupſe, als op de wortel kruypt, heb ik veele gehad, die my de Dooſen doorbeeten en weg liepen. Den 4. April vond ik in myn tuin in het graven een holligheid, waar in eenige van deze Wormen by de Battattes-wortels lagen in een gerolt, waar van eene alreede de geſtalte van deze ſchoone Goud-Torren hadde, andere geleeken wat minder daar na, alle waren ſe nog heel week en wit, die na eenige uuren hard wierden, kreegen allenskens zulke ſchoone goud-groene verwe.

Den 6. Juny vond ik nog een ander ſoort van Wormen op deze wortelen, gelyk boven op de ſteel een te zien is, die is insgelyken in een gekrompen, gelyk heel boven op de plant te zien is, in het begin week en wit, en eenige uuren in de lucht leggende, wierden ſe hard en ſwart, en veranderden allenskens in zulke Torren als boven een vliegt.

Een andore ſoorte van Battattes *is op de eenenveertigſte Afbeelding afgebeeld en beſchreeven, welke ſoorte van* Battattes *ik aldaar gezegt heb met veel recht van verſcheide Auteuren gebracht te zyn onder de ſoorten van* Winden, *deze die ons hier verbeeld werd, kan by de* Winden *niet geplaatſt werden, dewyl des zelfs bloem in veel deelen geſpleeten is en verders een trechter verbeeld, daar en tegen zo verbeelden de Bloemen der* Winden *een kloesken, welker randen buitenwaards gemeenlyk omgeboogen zyn; deze* Battattes, *die hier verbeeld werd, moet dierhalven onder de ſoorten van* Quamoclit *gebragt werden, en moet des zelfs naam, myns oordeels, zyn* Quamoclit Americana radice tuberoſa, flore albo, pulcherrimo.

DE LI. AFBEELDING.

DEzen Tak is van een grooten wilden Boom, welkers bloeiſel lange witte draden heeft, ſyne zaadhuisjens zyn lange gedraaide peulen, inhebbende ſwarte boonen met witte lymigheid omgeven, die men afzuigt van wegen ſyn aangenaame zoetigheid, daarom men ſe ook *Zoete-boontjes* noemt; het gebruik der boonen is onbekent, en de Indianen noemen die *Wycke-bockjes*.

Deze geele Rupſen eeten de bladen, ſy hebben ſwarte voeten, en ſwarte ſteekels op den ruggen; Ik heb meer als honderd gehad, die alle geſtorven zyn, dewyl de bladen van deze boom ten eerſte hard worden en verdorren als ſy afgebroken zyn, en alsdan van de Rupſen niet konnen gegeeten worden, dog is my den 16. Juny 1700. een tot een Poppetjen geworden, (gelyk aan het einde der peulen een legt) aan het einde van Juny quam een ſchoone Cappelle daar uit, gelyk hier een vliegend en zittend vertoond word.

Deze boom is nergens, dat ik weet, beſchreeven, en kan onder geen bekent geſlacht gevoegt werden.


J. Mulder Sculp.


J. Mulder Sculp.
52


J. Mulder Sculp.


P. Sluyter sculp.
53

DE LII. AFBEELDING.

APpels van *China-Boomen* wassen in Surinaame zeer hoog, als de hoogste Appelboomen in Europa, de bladen zyn blinkende groen, de bloeisel wit en stark van reuk, de vrucht Oranjen-geel, en van zeer aangenamen smaak.

De Rupsen, die ik op deze boomen vond, eetende desselfs bladen, zyn groen met een geele streep over het lyf, op elk lid hebben se vier Oranjen-geele Corallen, rondom met haartjes bezet; Den 18. Februari hebben se een okerverwig gespinst gemaakt, gelyk onder tusschen de steelen legt, den 11 Maart quamen schoone groote Uilen daar uit, hebbende op elken vleugel een plek als een Moscovisch glas, waren snel in 't vliegen, drie dagen daar na leiden se tien witte eijertjes.

Dezer Rupsen vind men veel, worden zo dik dat se rollen, komen driemaal in 't jaar, sy spinnen een starken draat, 't welk my tot die gedachten bracht, dat het goede zyde was, heb derhalven eenige vergadert en naar Holland gezonden, alwaar sy is goed bevonden, alzo dat indien iemand de moeite wilde neemen om deze Rupsen te vergaderen, die zoude goede Zyde en groot profyt konnen te wege brengen.

Dit is de Aurantium Olysiponense *van Ferrarius en de* Malus Arantia Lusitanica *Horti Reg. Paris.*

DE LIII. AFBEELDING.

OP zekeren tyd begaf ik my wyt in de wildernis, en vond onder anderen een Boom, die de Inwoonders *Mispel-Boom* noemen, de Boom wast heel hoog, de vrucht heeft in het midden een wit gewas als een hert geformeert, met swarte zaadjes daar op, (het welke de lieden voor een Mispel eeten) onder de zelve zyn twee dikke bloed-roode, en achter de zelve nog vyf dikke groenachtige blaaden, lieflyk om aan te zien.

Hier vond ik deze geele Rupse, die over haar heele lyf rooseverwige streepen hadde, haar hooft was bruin, en op elk lid waren vier swarte steekels, de voeten waren ook rooseverwig, welke Rupse ik mede naar huis nam, maar se veranderde wel haast in zulke lichte houtverwige Poppen, gelyk hier onder op het hout van dezen Boom legt, veertien dagen daar na, omtrent het einde van January 1700. quam deze allerschoonste Cappelle daar uit, gelykende als gepolyst Zilver, met het allerschoonste Ultramaryn overtrokken, groen en purper ja onbeschryflyk schoon, welkers schoonheid met geen penceel na te maken is, de onderste zyde is bruin met groenagtige vlakken, op elken vleugel drie ronde kringen oraniën geel, met swarte kringen omtrokken, en die wederom met groenagtige, de einden der vleugels zyn oraniën-geel met swart en witte streepen verciert.

De bladen van deze Boom gelyken niet qualyk na de Mespilus Americana alni vel Coryli foliis fructu mucaginoso albo *in het eerste deel van de Amsterdamsche Hoff beschreeven, of het de zelve is kan ik niet voor zeker zeggen, dewyl de beschryving hier zeer weinig is.*

DE LIV. AFBEELDING.

DEze Plant, van de Indianen *Ballia* genaamt, wast in het Bos aan de kant der morassige wateren, vier of vyf voeten hoog, heeft harde groene bladen als het riet, brengt een roode dikke bloem, de kleine knopjes zyn wat subtiler.

De onderste aan het blad hangende Rupse is geel en swart, verciert met streepen, at deze bladen, den 14. Juni wierden se tot leververwige Poppetjes, gelyk op het zelve blad legt; den 21. Juni quamen zulke graauwe swart gestippelde Uiltjens daar uit; als aan het onderste blad te zien is.

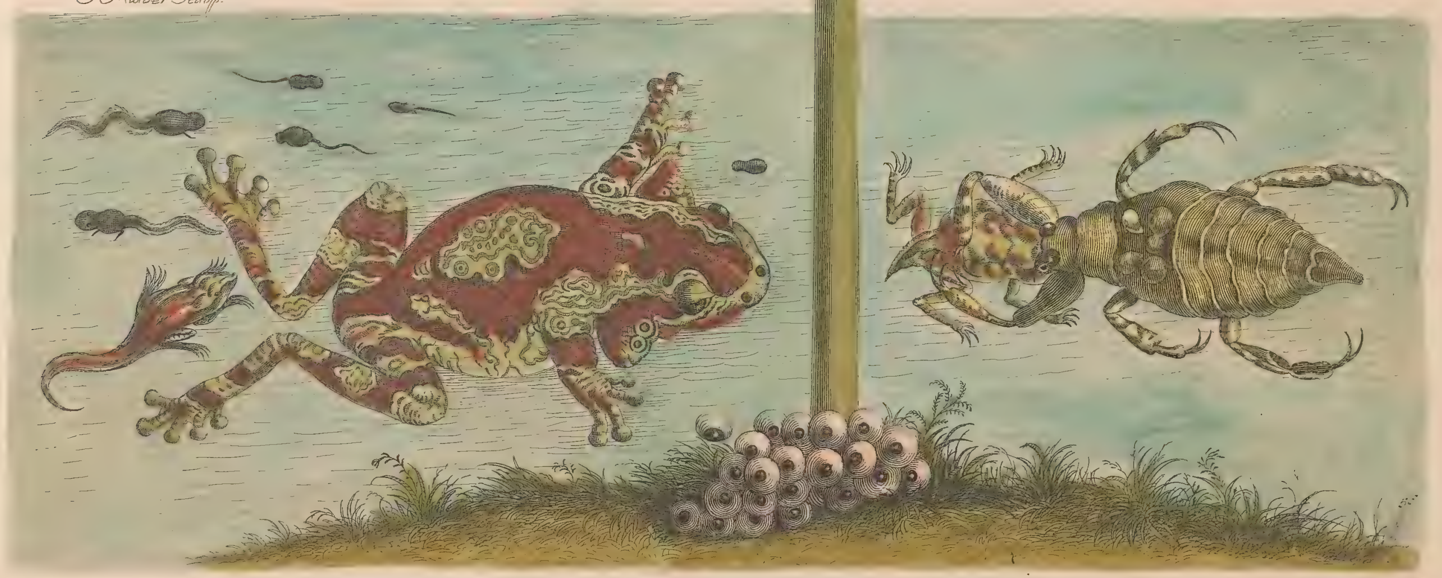
De bovenste geele Rups, met swarte streepen en bruin hooft, at deze bladen tot den 2. April, wanneer se haare huid aftrok en een gespinst maakte, gelyk op het tweede blad legt; den 14. April quamen zulke okerverwige Uiltjes daar uit, als boven op de Plant te zien is.

Omtrent de zelve tyd vond ik aan myn venster een ovalen klomp kley, dezen deed ik open, en vond daar in vier verdeelde holligheden, daar in lagen witte Wormen met haare huiden, die sy afgelegt hadden nevens haar, gelyk onder op het blad twee leggen; den 3. Mai quamen daar zulke wilde Beijen of Wespen uit, als ik hier vliegende vertoone; van diergelyke was ik tot Surinaame dagelyks gekwelt, wanneer ik schilderde, vloogen sy my om het hooft, sy maakten een nest naast myn zyde aan myn verf-kistje van kley als boven gemeld, zo rond als of het op de schyf van de Pottebakkers gedraait was, staande op een kleine voet, om dezen maakten sy een ander deksel van kley, om het binnenste van alle ongemak te beschermen, sy lieten een rond gat daar in om in en uit te kruipen, daar na zag ik se dagelys kleine Rupsen in dragen, buiten twyffel tot spyse voor sig en haare jongen of Wormen, gelyk de Mieren ook doen, als my eindelyk dit gezelschap lastig wierd, verbrak ik haar huis en verdreesse, wanneer ik haar geheele toestel zag.

Dit gewas is myns bedunkens de Lachryma Job Americana altissimo arundinis folio & facie Plumer: *van de Heer Tournefort, in sijn Institutiones rei Herbariæ voorgestelt.*


J. Mulder Sculp.


P Sluyter Sculp.


J. Mulder Sculp.

DE LV. AFBEELDING.

INdiaanſe *Peper* of *Piement* waſt een halve man hoog, het bloeiſel is wit, in het midden violet, den ſtam groen en hard, de bladen gras-groen en week, de vrucht in het begin groen, daar na ſchoon rood; Ik ſette hier vier ſoorten aan deze Plant, wyl de bladen en bloeiſel eenderlei zyn, behalven dat de een wat grooter of kleinder is, na den aart der vrucht. De vrucht is heet en ſcharp, de Indianen vryven ſe op haar brood als ſe eeten, de Hollanders ſneiden ſe klein en eeten ſe tot vleeſch en viſch, doen ſe ook in ſauſen en azyn, &c.

Op dezen Peper vond ik deze ſchoone groote Rups, die een rooden ſtreep aan elke zyde over de langte des lyfs, en een witten ſtreep over den gantſchen rug had, op het achter lid een rooſeverwige hoorn, en op elk lid een geele vlak met rooſenverw omtrokken, hy at niet alleen deze bladen, maar den Peper zelfs, den 22. January is hy tot een bruin Poppetje geworden, en den 16. February quam een zulke graauwe Uil daar uit, hebbende op elke zyde des lichaams vyf gout-geele vlakken, ſy vloog maar des nachts, maar des daags was ſe heel ſtil.

Dit gewas is de Capſicum *van Dodonæus en Tournefort, en* Piper Indicum *van J. en C. Bauhinus, welkers onderſcheid meeſt in de vrucht beſtaat, zynde het getal der zelve zeer veel die met haar naamen voorgeſtelt werden in de Inſtitutiones rei Herbariæ van Tournefort, en waar van veel levensgrootte werden afgebeeld in de Hortus Eyſtettenſis.*

DE LVI. AFBEELDING.

DE hier voor geſtelde bloemen heb ik in ſtaande wateren gevonden, bladen heb ik daar aan niet gezien, de ſteel was een elle lang, de bloemen op haar zelven leeken als Violette-crocus, elk bloemtje hadde een blaauw blad met een geele vlakke gelyk de Irias heeft.

In dit water vond ik dierkens, die de luiden aldaar *Water-Scorpioenen* noemen, den 10. May 1701. nam ik eenige op, daar van quam den 12. een zulk vliegend Beeſt, gelyk boven by de Plant vliegt.

In dit water ſwommen veele Kikvorſchen, hadden twee ooren aan het hooft, waren groenachtig en bruin gewolkt, aan elke poot van de voeten was een bolletje, die de Natuur aan deze beeſten, in deze moraſſige waters gegeven heeft, om over den zelven te konnen henen gaan, ſy leggen haar zaad aan den oever des waters: wanneer men ſe wil obſerveeren, zo doet men van dat zaad in een pot daar een ſootjen in de grond legt, daar op legt men het zaad en vult het aan met water, het zaadje is een ſwart ſtipelke in witte ſlym leggende, van deze ſlym leefde dat ſwarte ongeformde ſtipelke, kreeg allenskens wat beweeginge, omtrent acht dagen daar na krygenſe ſtaarten en ſwemmen in het water, gelyk hier vyf boven de Kikvorſch te zien zyn, eenige dagen daar na krygen ſe oogen, nog wat laater krygen ſe voeten van achter, acht dagen daar na krygen ſe nog twee voeten van vooren, die haar uit de huit barſten, vier voeten hebbende, dan rot haar den ſtaart af, en zyn alzo Kikvorſchen, en loopen uit het water landwaarts in. Het water en gras ſootjes moeten van tyd tot tyd vernieuwt worden, moeten met broodkruimtjes in het water gevoed worden zo haaſt men beweginge beſpeurt. Deze obſervatie heeft de Heer Leuwenhoek Fol. 113. a 126. Meſſive Anno 1699. den 25. September, 't welk alles met hem conform bevonden heb.

DE LVII. AFBEELDING.

DEze *Guajaves* is een Vrucht wat beter van ſmaak als die ik N°. 14. voorgeſtelt heb, welke Vrucht ook zo veel ſteentjes of zaaden niet in zig beſluit.

Op dezen Boom vond ik een ſoort van groene Rupſen, met zes witte ſtreepen op elken zy, en op elk lid een ronde ſwarte vlak, op het achterſte lid een rood hoorntje. den 20. May 1700. hebben zig ſommige nedergelegt, en aten in vier dagen niet meer, wanneer ſy dan tot Poppetjes geworden zyn, als een onder op de ſteel legt, den 14. Juny quam de eerſte Uil daar uit, welkers vleugels graauw, ſwart en wit gemarmert waren, op haar lyf waren tien oraniën-geele vlakken, hadde een lange roodachtige ſnuit, waar mede ſy de bloemen uitſoogen, als alhier te zien is.

Op dezen Boom vond ik nog een ſoort van hairige Rupſen, gebruikende des zelfs loof tot haare ſpyſe, het hair van ſommige was wit, en ſommige geel, het vel van deze Rupſen onder de hairen is als menſchen vleeſch, ſy zyn zeer venynig, als men haar met de hand aanraakt, zo ontſteekt dezelve aanſtonds, en men lyd groote ſmerte daar aan, gelyk ik ondervonden heb, in het midden des lichaams hebben ſe vier voeten en gaan dog op alle haare leden, ſommige zyn in Maart, andere in de May ingeſponnen, ſe wierpen haar hair af en maakten een geſpinſt daar af, gelyk een tusſchen de bladen hangt, na tien à twaalf dagen quamen zulke ſlechte Vliegen daar uit, en hoewel dezer Rupſen veel gehad heb, is myn dog niets anders daar uit gekomen.

Dit gewas is de Malakka-Pela, *in het derde Deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven en afgebeeld, het getal der naamen van dit gewas, is byna zo groot als het getal der Auteuren die het hebben beſchreeven, deeze naamen by den anderen gevoegt, zyn in myn Flora Malabarica, onder de naam van* Guajava rubra acida fructu rotundiore *te vinden.*

DE LVIII. AFBEELDING.

HIer vertoone ik een tak van een grooten Boom, die in het Boſch van America waſt, in ſyn zaadhuisjens zyn ſwartachtige Boontjes, waar van de Boomen den naam dragen van *Zoete Boonen-Boom*, om deze Boontjes legt een wit merg, dat zeer zoet en lieflyk is, in dit merg vond ik witte Maeden, gelyk op de opene Boon te zien is, deze wierden tot bruine Poppetjes, den 2. April, zynde tien dagen daar na, quamen zulke groene vliegen daar uit, gelyk nevens de Maede te zien zyn.

De onderhangende groene Rups heb ik met de bladen van dezen *Boonen-Boom* gegeſpyſt, desgelyken met die bladen van Fol. 25, den 16. Juny 1700. is ſe in een groen Poppetje veranderd, waar uit na tien dagen een zulke Cappelle veranderde, gelyk boven op de Boone zit.

Op dezen Boom heb ik nog andere Rupſen in groote menigte gevonden, gelyk een boven op den ſteel kruipt, hy hadde geele hairen en zwarte borſtels, dit hair wierp hy af, kleefde het aan de doozen vaſt, en maakte een ovaal graauw geſpinſt daar van, gelyk op het groene blad te zien is, in dit geſpinſt veranderde hy in een Poppetjen, drie dagen daar na quamen uit allen die zig ingeſponnen hadden zulke Vliegen, welkers vleugels bruin, en lichaamen met rood en groen, zilver en goud coleur gevlakt waren.





P Huyser Sculp.


P. Sluyter Sculp


J. Mulder Sculp.

DE LIX. AFBEELDING.

IN het water tot Surinaame waſt een ſoort van *Kerſſe*, heeft dikke gladde zappige bladen, den ſteel is geelachtig groen, met licht roode bloeiſel, men gebruikt die als Spinage ook tot Slaa. By deze *Water-Kerſſe* zal tot voleindinge van myn Werk der Inſecten niet qualyk paſſen een *Water-Dier* of *Padde*, waar van het wyfken haare jongen op de rugge draagt, hebbende haar Baarmoeder langs den rugge heen, daar in ſe haar zaaden ontfangt en aanqueekt, deze tot haar rypheid gekomen zynde, werkten haar zelven uit de huid, kruipende een na den anderen daar uit als uit een Ey; dit ziende ſmeet ik de oude in Brandewyn met haare overige jongens, die ſommige met het hooft, ſommige half uit waren. Deze Padden worden daar van de Swarten gegeeten, die ſe voor een zeer goede ſpys houden, ſy zyn ſwartachtig bruin, de voorſte pooten gelyken aan Kikvorſchen-pooten, maar de achterſte zyn als Eendenvoeten.

Ik heb ook laaten hoorntjes uit de grond der Zee opviſſen, om te zien wat voor Beeſtjens daar in zitten mogten, ik heb dan zeer veel gehad, daar de Beeſtjens nog levendig in zaten, ik heb verſcheide met geweld daar uit getrokken, en bevonden datze van vooren een ſoort van Kreeften waren, maar van achter waren ze Slakken in het hoorntje ingedraait, des daags lagen ſe ſtil, maar des nachts maakten ze een ſtil geluid met haare pooten, en waren zeer onruſtig.

DE LX. AFBEELDING.

IN January 1701. begaf ik my in het boſch tot Surinaame om te zien of iets ontdekken konde, ik vond deze Bloem aan een Boom, die cierlyk rood was, van naam en eigenſchap aan de Inwoonders des zelven Lands onbekend.

Hier vond ik een ſchoone groote roode Rups, die op elken lid drie blaauwe corallen, en op ieder coral een ſwarten pluim had, ik dachte hem met de bladen van dezen Boom te ſpyſen, maar hy heeft zig ten eerſten ingeſponnen, en is tot zulk een raare Poppetjen geworden, zo dat ik niet zeeker weet of ik ſyne rechte ſpyſe heb gevonden of niet. Den 14. January quam een zulke ſchoone Cappelle daar uit, ſyn achterſte vleugels zyn van binnen ſchoon blaauw, de voorſte bruin met een witten ſtreep daar door heen, met wat blaauw, gelyk hier vliegend vertoond word, de buitenſte vleugels hebben drie ronde boogen met ſwart, geel en bruin, en zeer ſchoon gevlamt, gelyk hier zittend vertoond word, in Holland word hy de *Groote Atlas* genaamt.

Wilde Weſpe of *Maribonſe* van de Inwoonders genaamt, werden op Surinaame overal gevonden, zelfs in de huizen en in het veld, zyn bruinachtig van coleur, ſe ſteeken de menſchen en beeſten die haar naderen, en haar in haar doen verſtooren, ſy maaken huiskens als in Europa van allerlei aardige fabryk, waardig om te beſchouwen, men ziet daar in merkteekenen van voorzigtigheid, hoe ſy tegens regen en wind gebouwt zyn, om haar zaad in zekerheid te leggen, uit dit zaad komt eerſt een witten Worm, gelyk een onder de Rups legt, deze veranderd allenskens in zulke ſoort van wilde Beijen, die een plage des zelven Lands zyn.

DE LXI. AFBEELDING.

VAn dit gewas *Guiava Alba-dulcis* ziet hier vooren op Fol. 14. alwaar het omſtandigh is beſchreeven, en is op de Plaat 19 mede met zijn Vrucht verbeeldt: De Rups, dewelke daar op aaſt, is den 24. February in een popje verandert, en den 2. Maart is uyt het zelfde voortgekomen een Uyltje, zynde wit van grondt met geelachtige bruyne vlakken. Den Rups is de Kop, en vervolgens het Lijf boven op zwart afloopende tot wit, en vervolgens tot ſchoon geel, en heeft achter op zyn lijf zwarte doorn-haaren, en naar onderen en vooren ſchoone geelen. Het popje is donker bruyn met zwarte haaren, en 't hooft, 't geen kaal is, is omtrokken met een roode en witte kring.

Deze groote Rups, mede op dezelve Boom gevonden, is vuil bruin van coleur, van 't hooft tot de ſtaart met een zwarte ſtreep, en verder het lighaam met zwarte kringen, en naar onderen aan het lijf met witte ſtippelen, het hooft en ſtaart purperachtigh. Van deze Rupſen werden 'er veelen gevonden, want ik wel 50 ſtuks daar van gehad hebbe. Deze is den 30. Auguſtus in een Popje verandert, zynde licht bruin met donkere bruine ſtreepen en vlakken. Den 16. September daar aan volgende quam deze groote Uil daar uit, hebbende over 't lijf een witte ſtreep met vier zwarte vlakjes daar op: Verders zyn daar ter wederzijden vier ſchuyne zwarte, en vier diergelyke witte banden of vlakken. De boven-vleugels zyn vuilbruin en wit gevlakt, en de onderſte boven geel, en naar onderen vuil bruin.

DE LXII. AFBEELDING.

DIt gewas is een tak van een *Papay-boom*, met zyn Bloem of Bloeiſel, zynde heel ſchoon wit, en van binnen gout geel. Ziet zyne Beſchryving hier voor op fol. 30. De bovenſte Rups is op dezelve gevonden, en is groen en geelachtig, hebbende op 't lit achter het hooft een bruin root oogje, en een witte ronde vlak, en ter zyden het zelve twee rondachtige vlakjes, loopende puntig om het voornoemde oog. Deze Rups is ongemeen ſterk in 't loopen, en, wanneer men die wil aangrypen, ſlaat en verweert hy zig met een groote kragt. Hy is in een Popje, zynde gloeijend bruin met zwarte banden omtogen, den 16. May verandert, en den 19. Juny daar aan volgende quam deze Brummer-Uil te voorſchyn, zynde bont gevlakt en geſtreept met veelderley coleuren door een gemengelt.

De onderſte, mede op dezelve Boom gevonden, is ongemeen groot; boven op het lyf bruin gemarmert, loopende naar het onderlyf gemarmert wit, en heeft ten wederzyde zes Kepers, of kromme haakjes heel wit, boven zyn hooft een zwart ſchilt, en op het zelve twee volmaakte kruysjes, blinkende als Diamanten. Den 12. May is hy tot een geel oranjenachtigh Popje geworden, en den 12. Juny quam deze Brummer-Uil daar uit, hebbende aan 't hooft twee groote uitpuilende oogen, op den rug een witte bandt met zwarte dwarsſtreepjes; het lyf is ter wederzyde met witte en zwarte vlakken getekent; de boven-vleugels zyn vuilbruin, geel, zwart en wit gemarmert; de onderſte vleugels naar boven oranje, en naar onderen vuilbruin, eindigende in een licht geelen getanden rand.







DE LXIII. AFBEELDING.

DEze bovenste groote Rups is gevonden op de *Cacau-boom*, dewelke hy meede tot zyn spys gebruikt. Hy is groen geelachtig, en over 't lyf met doornachtige hairen bezet, die onder groen, en naar boven geel zyn, en is den 21. Juny ingesponnen tot een bruin ookerachtig gecoleurt Popje. Den 16. September daar aan volgende quam deze groote Uil te voorschyn, zynde vuil appelbloesemachtig van coleur, hebbende op zyn onderste vleugels twee groote witte vlakken, rontom met een breeden zwarten lijst, en in 't midden een kleynen en een grooten hoekigen zwarte vlak. Deze Rups is zeer vergiftigh, want hem aanrakende sloeg hy om, ende queste myn twee voorste Vingers, die aanstonts purper en geelachtigh wierden, en grooten pyn veroorzaakte in de hand tot in mijn elleboog; doch ik gebruikte aanstonds het gewoonelijke hulpmiddel, namentlijk Schorpioen-Oly, waar door de pijn in den tijdt van een half uur ophieldt. Na dit gedaan was bezag ik de Rups met een Microscopium, en bevond, datze vol stekels en doorentjes was, van onderen groen en dik, en boven zwart en fijn, welke zwarte puntjes, afgebroken, my in 't vlees staken en deeze vergiftiging veroorzaakten. Voor zulken geval dat men van Rupsen, of andere diergelijke Dieren gestooken wordt, is de Schorpioen-oly altoos van een goedt gebruik.

De onderste Rups is zonder eenige doorn of hairachtigheid, maar veel coleurig, hebbende zwarte kringen en streepen; de grond is wit uit den zeegroenen, en vol klyne roode stippeltjes. Hy is in 't gras gevonden, 't welk zijn voedsel is, en den 7. January verandert in een licht bruin Popje, den 25 dito in een schoon Cappelletje, zynde de onderste vleugels met vlerken en staartjes; zyn coleur is uit den licht bruinen en zeegroenachtig, met zilverglansige vlakjes.

DE LXIV. AFBEELDING.

OP folio 30 en 44 is het blad en de bloem van de *Papay-Boom* verbeeldt: Zy werd hier nogmaals vertoont met de Vrucht in haar vollen wasdom. Dezelve onryp zynde, is wit, en werdt hoe ryper hoe geelder, en eindelyk tot een goud coleur; als wanneer zy heel zoet en ſmakelyk is om uit de hand te eeten. In 't binnenſte heeft ſy kleine zwarte zaaden, gelykende naar Peperkornen; half ryp zynde, werden die by vleeſch gekookt en geſtooft, als gebruiklijk is met de ſtoelen van Artiſokken, en van haar zaad en ſchil ontbloot zynde, in lange ſmalle ſtukken geſneden, werden ſy tot drooge en natte Confituuren bereyd, die heel ſmakelyk zyn. Op dit gewas is deze bovenſtaande Rups mede gevonden, zynde ſchoon gemengelt met geel en een groenachtige coleur. Zy is den 2. Maart ingeſponnen, en tot een licht bruin Popje geworden, en den 20. Maart quam deze groote Brummer-Uil te voorſchijn, gelykende naar de zogenaamde groote Onruſt, of het Camperfoeli-Beeſt.

Deze onderſte vaalgroene Rups, ter wederzijde met een geelen en rood gemengelden ſtreep van het hooft tot de ſtaart, heeft op zijn hooft een half rond ſchilt, blinkende als Diamant; en onthoudt zig mede op de *Papay-boom*: Zy is den 14. November tot een bruin Popje verandert, hebbende aan zijn hooft een ſnuit, die hem tot de borſt omkromt. Den 28. dito quam deze groote Brummer-Uil daar uit, zijnde licht zwart graauw en wit ſcharp gevlamt; het lijf licht root en zwart, ten wederzyde gebandeert, hebbende over zijn rug een graauwen ſtreep met zwarte vlakjes.

DE LXV. AFBEELDING.

DEze Rups, die ſchoon geel, en naar de buik rootachtig is, heeft een groote gevlamde Keeper achter aan zijn ſtaart. Hy onthoudt zig op de Oranje-boomen, en eet des zelfs bladeren, dog is heel zeltſaam. Hy is den 25. February ingeſponnen en tot een Popje geworden, zijnde zijn Spinſel een ſoort van Zyde, welke die der andere Zywormen in veelheid en glans overtreft. Jammer is het dat 'er zo weinigen gevonden worden, en indien men dezelve zo wel als de anderen kon voortqueeken, ik ben verzeekert, dat 'er meerder voordeel meede zou te doen zijn. Dog niemant heeft, mijns weetens, daar ooit zijn werk van gemaakt. Den 25. Maart daar aanvolgende is deze Capel daar uit voort gekomen. Hy is ongemeen groot, en ſchoon oranje, en roodachtig van coleur met witte banden, zo wel op de bovenſte, als onderſte vleugelen, en heeft op ieder van dezelve een glasachtige vlak, doorſchijnend, en ſchoon van glans, met een witte, en daar buiten rondom met een zwarte kring omtrokken, ſtaande deze plek als in een ſpiegel-lijſt: Waarom dezelve by de Liefhebbers de Spiegeldrager is genaamt.





65.



DE LXVI. AFBEELDING.

DE meeste, zoo Oost als Westindische Liefhebbers, waanen en geeven voor, ja zeggen het zelfs gezien te hebben, dat het Wandelende blad, of het Diertje zoo genaamt, aldaar aan de boomen is groeijende, van waar het rijp geworden zynde, afvalt, en alsdan wegloopt ofte vliegt. 't Is eene dwaling, ontstaan uyt onkunde, nadien zy nooyt het beginsel van dien onderzogt hebben, en dat dezelve zo wel als andere Diertjes uyt Eijertjes voortkomen. Alle de voorschreeve Capellen zyn herkomstig uit eijertjes, die, na dat zy met mannetjes vereent waaren geweest, zyn gelegt ter plaatse, alwaar de Diertjes, uit dezelve voortkomende, aanstonts hun voetsel zouden vinden, en zyn eerst Wormpjes of Rupsen, die dan eetende, door hun voetsel groeijen en grooter worden, en volwassen zynde, sich inspinnen, en tot Popjes veranderen, die dan de eene langer, d'ander korter tyd nodig hebben, eer sy tot volmaaktheid zyn, en eindelyk uit hun popjes breeken en te voorschyn komen, sijnde dan alle nat en in een gedrongen, dog somtyds in minder dan een half uur, na hen wel geschud en beweegt te hebben, worden hunne vlerken droog en uitgespannen, en komen alzoo tot volmaakte Capellen, die, zoo verandert sijnde, wel tien en meermaalen groter sijn als het popje, alwaar sy eerst in opgesloten waaren. Dit Diertje, het Wandelende Blad genaamt, alſo het een soort van Sprinkhaan is, komt ook op dezelve wyze te voorschyn. Ziet hier wat ik daar van ondervonden heb. Myn Neger, dien ik altoos gebruikte om in 't bosch Wormen, Rupsen of andere diertjes op te soeken, brogt my een ingeschrompeld blad, 't geen ik soetjes opende, en daar in vond eenige groene eijertjes, ieder ter grootte van een Coriandersaat, waar uit na 't verloop van wynige dagen kleine swarte diertjes quamen, hebbende de gedaante van kleine Mieren, die in gevolg van tyd aangroeiden, en de gedaante kreegen als de eerste, die hier afgebeeld staat, tot dat dezelve hun volkoome grootheid en vleugels hadden bekoomen, als by de tweede Figuur is te zien. Zy veranderen in geen Popjes als de Capellen, maar koomen tot volmaaktheid door aangroeijing van hun ledemaaten, zo als dit soort van dieren altoos is doende. Deeze Diertjes hun vleugelen hebben de gelykenis van een groen blad, en zyn ook zo geadert. Van deezen zyn'er veele soorten, sommigen ligt, anderen bruingroen; daar zyn ook bonte, graauwe, ja die hun vleugelen als verdorde bladeren schynen. Onder de Oostindische is 'er een bekent, die zyn oppervleugels (soo in coleur als maaksel) natuurlyke Oranjebooms bladeren gelyken. Deeze Diertjes in hun nesten op de boomen tot hun gestalte gekomen zynde, als de eerste afbeelding vertoont, spinnen sich selve eenigsints vast en beweegen sich sterk, tot dat de vleugels geheel los en uitgespreid zyn, waar door zy meerder kragt krygende, sich los maaken van 't spinsel, waar aan sy vast waren, en alsdan van de boomen vallen of vliegen: en nademaal hun vleugelen groen en bladswyse zyn, soo hebben de onkundigen gemeent dat deese aan de boomen gewassen waren.

Tot vervulling van deeze Plaat is hier onder afgebeeld een soort van een Bos-rot, die haar Jongen altoos, zynde vyf à ses in 't getal, op haar rug met sig voert. Zy is geelachtig bruin en aan 't onderlyf wit; als deeze Rotten uit haare holen komen om te wyden of om voetsel te soeken, loopen de Jongen om haar, maar genoeg hebbende of onraat verneemende, zo klimmen dezelve weder op den rug van haar moeder, slaan haar starten om den start van de oude, die daar mede weder in haar hol loopt.

Van deeze soort van Rotten vind men'er verscheiden, dog de voornaamste is de zogenaamde Zak-of Beurs-Rot, die altoos haare Jongen in haar lyf omdraagt, welke te voorschyn komen om voetsel, en na dat genooten te hebben, weder in haar moeders buik kruipen.

DE LXVII. AFBEELDING.

DEze groote, bont gecoleurde, en gemarmerde Rups, onthoudt zig op den Vygeboom, welkers bladeren zijn voetſel zijn. Indien men hem onzagt handelt of aangrypt, ſteekt hy by 't hooft twee oranje Hoorntjes uit, waar mede hy zig verweert, en welkers quetſuuren zeer vergiftig en pynlyk zyn. Den 13. Juny is hy ingeſponnen en tot een geel Popje met bruine vlammen geworden, waar uit den 21. der zelver Maand deeze ſchoone Capel te voorſchyn quam, zynde Indigo groenachtig en bruin van coleur, dog eenigſints zilveragtig.

De andere kleine Rups is groenagtig met witte ſtreepen, werd mede op den Vygeboom gevonden. Ik heb 'er veele van deze ſoort gehad, dog zyn alle voor en aleer die tot verandering quamen geſtorven. Eindelyk heeft deze zig den 14. Auguſty ingeſponnen, en is tot een bruin root Popje geworden, hebbende aan zyn hooft een ſnavel, als een doorn. Den 21. daar aan volgende quam dit Uiltje daar uit, zijnde geel, ligtbruin en wit gecoleurt.

DE LXVIII. AFBEELDING.

DEze groote uitmuntende gedorende Rups is my door een Neger uit het Boſch mede gebragt, zonder te weeten welke kruiden of bladeren hem tot voetſel dienen. Hy is ſchoon Carmoſynroot en goutgeel gecoleurt, hebbende een glans, als of dezelve geamalieert was, en is den 10. September in een kort dik en driekantig Popje verandert, zynde licht zeegroen. Den 12. October quam deze ſchoone Capel daar uit te voorſchyn; zynde op de vier vleugels ſchoon blaauw, bruin en gout geel gemarmert, hebbende op ieder vlerk zes ronde oogjes, waar van de omtrek zwart, de tweede kring goutgeel, en 't middeplekje wit is.

De andere Rups, zynde geel met zwarte vlakjes, is my, als de voorgaande, medegebragt, zonder te weeten wat zyn voetſel is. Hy is den 14. November in een ſchoon Carmoſyn-root Popje verandert, en den 28. daar aanvolgende is deze Brommer-Uil daar uit voortgekoomen, zijnde bruingeel, en wit gemarmert.

Dit kleinſte Rupsje, 't geene graauw bruin van coleur is, is mede ſyn ſpijs onbekent. Het is den 2. Auguſtus in een Carmoſynrood Popje verandert, en den 10. der zelve Maand quam dit Brommer-Uiltje daar uit, zynde mede vuilgeel, bruin en wit gemarmert.





68




70.

DE LXIX. AFBEELDING.

SIet hier d'afbeelding van een kleine Surinaamſche Krocodil, by de Oosterſe Indianen Caymans genaamt, een dier van groote kragt en vreeslyk, zo wel voor menſchen als voor land en water-dieren; want hy leeft ſo wel op het land als in het water, en verſlind alles dat hem voorkomt; zyn begintſel is uit een ey, omtrent zo groot als een ganzen-ey, en 't is onbedenkelyk dat een dier, uit zulk een klein beſtek voortkomende, aanſtonts 6 à 8 maal grooter is, als de ſchaal daar 't zelve in opgeſloten is geweeſt. Ziet hier een ey, voor aan geopend zynde, en verbeeld onder de agterſte poot van deze afbeelding, en niet tegenſtaande ſijn klein begintſel, word hy een van de grootſte dieren die uit eijers te voorſchyn komen; want men vint 'er die wel 20 voet en nog langer zyn. Zy zyn aan 't hooft en over het opperlijf en ſtaart ſtark geſchobt, en zo hart, dat zy onqueſtbaar zyn; dog onder aan den buik weekhuidig, waarom men ze daar moet treffen om ze te dooden. Haar groote kragt beſtaat in haar dubbelde rey ſcherpe tanden, die wel over malkander ſluiten, waar mede zy, 't gene zy komen te vatten, aanſtonds verbreiſelen: hun loop is zeer ſnel dog regt uit; indien ſy met hun lijf zig konden keeren en wenden, niets zouw hen kunnen ontkomen: de beweging van hun kakebeenen is in 't bovenſte deel van hun hooft; het onderſte ſtaat vaſt, 't geen in geen andere ſchepſels word gevonden, die alle hunne beweeging in het onderſte gedeelte hebben.

De Slangen, die, gelyk de Crocodillen, meede uit eijeren te voorſchijn koomen, zyn veelderly, dog haare eijeren zyn veel kleinder. Ziet hier een voorbeeld onder 't hoofd van deeze Slang, die Amphisbona, of wel tweehoofdige word genaamt, om dat het hoofd en de ſtaart beide van één omtrek en gedaante zyn, dog dat dezelve twee hoofden zouden hebben, is onwaar; want men kan al te wel onderſcheiden dat het hooftend een mond en kleine oogen heeft, 't geen aan het ſtaartend niet is te vinden: Onder alle Slangen is deeze wel de ſchoonſte van couleur, zynde ſwart, ſchoon root en geel gevlakt: men vind ook andere ſoorten van deezen, die graauwachtig wit, en ook die geel gevlakt zyn.

DE LXX. AFBEELDING.

DEeze Sauvegard, waarom zoo genaamt, is my onbekent; zy onthout zich op Suriname in de boſſchen, zy is glad en fijn geſchobt van huid; ſijn maakſel en leedematen gelyken naar een Hagedis, maar ſijn grootte gaat die ver te boven. De Hagediſſen zyn van veelderlei ſoorten, waar onder de Salamander mede behoort, dog deeze is tuſſchen dezelve, en de Liguaan volgt op de Salamander, als de Crocodil op de Liguaan van grootte: ons ontbreekt ondervinding om meer van hem te ſchryven, dog hy word, gelyk alle de Hagediſſen, meede uit eijeren voortgebragt. Dat hy een verſlinder is van vogel-eijeren, hebben wy menigmaal in onze vogelhokken ondervonden.

DE LXXI. AFBEELDING.

DE Heer A. Seba, groot kenner en bezitter van veele uitlandsche seltsaamheden, heeft ons begunstigt met deeze afbeelding en ondervindinge, nopende de voortteeling der kikvorschen en haare veranderinge: namentlyk die uit visschen vorschen, en die uit vorschen visschen worden, gelyk in de volgende twee Plaaten te sien zyn.

Op het eerste of onderste Tafereel, toont Letter A de verandering van een byzondere soort van Amerikaanse Kickvorschen, dewelke van Kickvorschen in Visschen veranderen, gelyk hier de gedaante word aangeweesen, en by N°. I. sig een volkomen Kikvorsch vertoont, van kouleur eenigsints ligt geel en groenachtig, na den bruine trekkende, met vlakken op de opperhuid, over den rug en zyden: onder de buik is iets bleeker en gewolkt, de agterste pooten gelyken na Eende voeten, en de voorste na die van de ordinare Kikvorschen; zy houden zich op in de Rivier van Suriname, als in de Comawina-Creek en Pirica. Na dat deze Kikvorschen haar volkomen groei hebben ontfangen, schynt daar een verandering uit voort te komen, en krygen zy een staartje, 't welk allengskens aangroeit, gelyk N°. II. aanwyst, en zig in de gedaante van een Visch komt te vertonen; de voorste pooten krimpen mede allengskens in en verteeren, gelyk N°. III. verbeeld, insgelyks de agterste, als N°. IV. vertoond, en de geheele gedaante van de Kikvorsch verandert eindelyk in een volkomen Visje, gelyk op N°. V. word aangetoont. Deze veranderde Visschen worden van de Westindiaanen, als mede van de Europiaanen, die daar te lande woonen, Jackjes genoemt, en voor een delicate spys gehouden: zy sijn van Visch gelyk in Holland de Puitaal, haar Rugge-graat en alle Beentjes zyn zagt en knarsigh, dog in behoorlyke leedjes verdeelt, sijn van buiten zagt in 't gevoel, en met kleine Vinnetjes, zeer teder en aardig, in plaats van voeten voorsien, welke van 't agterste des hoofts tot over de staart, en wederom tot aan het midden van de buik zig uitstrekken, de kouleuren veranderen, en worden uit 't donker bruine ligt asverwig.

Deze voorgemelde verandering is 't tegendeel van onse Europiaansche Kikvorschen, waarom op 't selve blad, tweede Tafereel letter B. haar voortteeling word aangetoont, die in de maanden Maart en April geschied: want wanneer de Lugt in 't Voorjaar warm word, verzamelen zich deze Diertjes in stille wateren en slooten, volgen haar Natuur in de voortteeling, en haar zaad geschooten hebbende, quorcken, of aanblaazen 't zelve met haar uit-asemen, dat daar een warmte of broeijing in komt, en zig deze lymige stoffe stremt, en doorgaans oogjes bekomt, gelyk de Figuur N. I. aantoont; 't welk door de warmte van de Zon begint te leeven, zo als N°. II. vertoont, daar men uit ieder swart oogje een wemeling, als een klyn visje te voorschyn ziet komen, dog heel swart zynde, die zig van dag tot dag grooter vertoont, en eerst twee agter-pootjes bekomt, gelyk N°. III. aantoont, en na dat wel 8 à 10 dagen aangegroeit is, gelyk N°. IV aanwyst, een Vis met twee agter-pootjes verbeeld. Hier na volgt, gelyk by N. V getoont word, dat het eene voorste pootje aan de regter zy, doorgebrooken is, en het andere voorste pootje in het doorbreeken staat, dat een dun vlies van de huid nog tegen houd, tot dat de poot de kragt bekomen heeft om door te booren, en na dat de pooten alle vier te voorschijn gekomen zyn, vertoont het hoofdje en de gantsche gedaante een Kickvorsch, volgens de aanwysing op N°. VI. Het staartje neemt van dag tot dag af en word kleinder, gelyk N. VII. verbeeld; op N°. VIII. ziet men maar een klein stompje, en N°. IX. een compleet Kickvorschje zonder staart, dog na 't leeven niet grooter als hier verbeeld is, maar worden door den tijd grooter en veranderen van kouleur, gelyk N°. X verbeeld, en nog veel grooter, dat niet nodig oordeele daar van meerder aan te toonen.


G
Nº 1
B
A
C
Nº 4
Nº 2
A
Nº 3
A
D
F
E

B.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

III.

IX.

I.

X.

II.

IV.

V.

III.

II.

I.

A.

71.

DE LXXII. AFBEELDING.

DEwyl in het voorgaande de verandering en voort-teeling der Americaansche en Europiaansche Kickvorschen heb aangetoont, zal hier aanwysen op welke manier de Asiatische en Africaanse Kickvorschen haar voort-teeling hebben, dat met de Europiaanse in allen deele overeenkomt, uitgenomen in grooter gedaante en kouleur, gelyk op N°. I. aangetoont word, dat het Visje twee agterste pootjes bekomt, (gelyk de gedaante van N°. IV. van de Europiaanse) by de daar aan volgende op N°. II. zyn de agterste pooten merkelyk grooter; by de N°. III. komt een linker voorpoot te vertoonen, en de vierde of laatste is mede aan 't uitpuilen, om door de huid te breeken. N. IV. vertoont de Kickvorsch met zyn vier pooten, zyn hoofd volkomen na een Kikvorsch gelykende, en de staart kleinder, gelyk N. V. aantoont, daar de staart nog kleinder word, en de regte gedaante bekomt; zoo dat deze soort met de Europiaanse overeenkomt in haare voort-teeling en aangroei; of nu dezelve met de tyd en jaaren wederom in Vis verandert, daar van heeft men tot nog toe geen observatie of narigt gezien of gehoort.

Het Kroosje, dat zig heen en weder om de Kikvorschen in het water vertoont, met letter A gemerkt, komt uit Africa, uit de Kroos-Zee, daar het ordinaar by menigte, in verscheide soort en kouleuren gezien en opgevist word. Letter B is een Coraalmoesje, groeijende op een schulpje, het Arkje Noa genoemd, komende van de Guineese Kust, als mede het Zee-takje Letter C. De twee onderste schulpen zyn een bysondere soort van Amboinse Haane-kammen, die op malkander sluiten, van een seltsaam formaat, gemerkt met de letter D. Het Hoorntje met de mond opwaarts, en gemerkt Letter E, is een bezonder Amboins Agaat tootje, met verscheide kouleuren, zeer raar; als mede het Hoorntje Letter F is wonderlyk fraai van teekening, en komt uit Ambon. De Tor letter G komt uit Mocha, is niet alleen gantschelyk swart, maar heeft een schoone weerschynende glans, en twee seldsame hoorntjes als Osse-hoorns, en in de midden een lange snuit, opstaande als een Olifants-snuit.

De Areekboom is hier niet gezet om die te beschryven, nademaal daar al veel van beschreeven is in diverse boeken, die van uitlandsche Gewassen handelen, maar enkel om de Rupsen en Capellen, die daar aan groeijen en voortkomen, aan te toonen; de groote Rups trekt zyn voetsel uit de bloemen en de vrugt van deezen boom, en na dat die tot zyn volkomentheid is geraakt, spind zy sich in tot een Poppetje, en na eenigen tyd komt een schoone groote Capel te voorschyn, met mooije swarte boven-vlerkjes, goudgeele ondervleugeltjes, met swarte randen en streepen uitgemonstert, hebbende verscheide roode stippels op de rug; de tweede en derde soort zyn mede swart en geel, schoon geteekent en hoog van kouleur, zeer fraai in haar natuur te beschouwen.

Leaves supported with lens tissue where weak. New all-rag end paper signatures, leather headbands. Rebound in full Russell's oasis morocco with hand marbled paper sides and vellum corners. Leather treated with potassium lactate & neat's foot oil & lanolin. July 1978.

Carolyn Horton & Assoc.
430 West 22 Street
New York, N.Y: 10011

